

Η νύχτα φυλάει τα μυστικά στο παλάτι της Ιθάκης

Ο Τηλέμαχος σταμάτησε καταϊδρωμένος, λαχανιασμένος, για μια στιγμή. Κοίταξε τον πατέρα του. Κάτω απ' τα ρούχα του ζητιάνου, το κορμί του Οδυσσέα έσταζε ιδρώτα κι αυτό. Η βιαστική δουλειά τους είχε κουράσει και τους δυο τους.

Το φως του χρυσού λυχνariού εξακολουθούσε να φωτίζει δείχνοντας το δρόμο τους. Οι τοίχοι, τα μεσόστυλα ως πάνω την οροφή του παλατιού της Ιθάκης έλαμπαν όλα μέσα σε κείνο το φως.

— Πατέρα... προσπάθησε να πει ο Τηλέμαχος, αλλά αυτός του έκανε νόημα να σωπάσει. Δεν ήθελε να δυσαρεστήσει την Αθηνά. Δεν αρέσει στους θεούς να κουβεντιάζουν οι θνητοί την παρουσία τους, κι ο Οδυσσέας ένιωθε την παρουσία της θεάς πλάι τους, το άγγιγμά της σχεδόν, καθώς έφεγγε τα σκοτάδια όση ώρα πηγαινοερχόταν με το γιο του απ' τη μεγάλη αίθουσα στην αποθήκη του παλατιού.

Ο Τηλέμαχος είχε διατάξει τις δούλες να πάνε στα πάνω πατώματα μόλις σκόρπισαν οι μνηστήρες, ο καθένας στο σπίτι του, με το κεφάλι θολό απ' το μεθύσι. Μπο-

ρούσαν να καθαρίσουν αργότερα, η δουλειά που είχε να κάνει με τον πατέρα του δεν ήταν για να τη δουν άλλα μάτια.

Ο Οδυσσέας απίθωσε τα δόρατα που κρατούσε. Έστερα ξεφόρτωσε τις δυο βαριές ασπίδες απ' τους ώμους του.

— Φέρε και τα υπόλοιπα απ' το βορινό τοίχο της σάλας, Τηλέμαχε!

Ίσιωσε τα κουρέλια που φορούσε και τα 'χε συμμαζέψει γύρω απ' τα μπράτσα και τα πόδια του για να μην τον εμποδίζουν, κοιτάζοντας τους γνώριμους τοίχους της οπλοθήκης. Τα όπλα που βρίσκονταν ακουμπισμένα εκεί ήταν έτσι ακριβώς όπως τα 'χε αφήσει ο ίδιος είκοσι χρόνια πριν. Ένα λεπτό στρώμα σκόνης είχε κάτσει επάνω τους. Κανένας δεν τα 'χε αγγίξει απ' τη στιγμή που έφυγε για την Τροία.

Το βλέμμα του Οδυσσέα έπεσε σ' αυτά που είχε κουβαλήσει με το γιο του απ' τη μεγάλη αίθουσα. Ήταν βαλμένα βιαστικά, ανάκατα, το ένα πάνω στ' άλλο. Ο βασιλιάς τα χάιδεψε με το βλέμμα του. Δε θα μένανε για πολύ εκεί. Αν όλα πήγαιναν καλά, αν όλα γίνονταν έτσι όπως του το 'χε υποσχεθεί, με την ευλογία της Αθηνάς ο ίδιος θα τα κρεμούσε ξανά στους τοίχους της μεγάλης αίθουσας του παλατιού, στολίδι μαζί και προστασία του.

Ο Τηλέμαχος φάνηκε λαχανιάζοντας κάτω απ' το βάρος μιας πελώριας ασπίδας. Στην αγκαλιά του σήκωνε τα τελευταία κοντάρια που στόλιζαν το βορινό τοίχο της μεγάλης αίθουσας. Τώρα δεν υπήρχε τίποτε με το οποίο θα μπορούσε να πολεμήσει κανείς εκεί. Ή να αμυνθεί, αν τον πολεμούσε κάποιος...

— Όταν σε ρωτήσουν αύριο οι μνηστήρες, θα τους πεις πως έκρυψες τα όπλα για να τα προφυλάξεις απ' το θάμνωμα που φέρνει ο καπνός. Και για να μη χτυπηθούν με-

ταξύ τους αν τύχει και μαλώσουν καμιά φορά μεθυσμένοι. Όπως είπαμε!

—Ναι, πατέρα!

Στάθηκαν και κοιτάχτηκαν κι οι δυο. Απ' την ανοιχτή πόρτα της οπλοθήκης μπορούσαν να δουν τη μεγάλη αίθουσα. Τα τραπέζια ήταν ακόμη γεμάτα παρατημένα φαγητά, γερμένα μισοάδεια ποτήρια.

Μέσα στην αποθήκη όπου φύλαγε ο βασιλιάς της Ιθάκης τα όπλα του παλατιού, η φεγγοβολιά που σκόρπιζε το λυχνάρι της Παλλάδας αστραποβολούσε πάντα τον τόπο ολόγυρα. Ο Οδυσσέας άπλωσε κι ακούμπησε την παλάμη του στην πλάτη του Τηλέμαχου με μια κίνηση που θα μπορούσε να 'ναι η τρυφεράδα του πατέρα στο γιο, που θα μπορούσε να 'ναι η ικανοποίηση του αρχηγού στο νεαρό πολεμιστή γιατί τα κατάφερε μια χαρά σ' αυτό που τον είχε διατάξει.

— Άντε τώρα, πήγαινε να κοιμηθείς. Εγώ θα μείνω ακόμη λίγο εδώ. Να πειράξω τις δούλες και τη μάνα σου, που θα 'ρθει σε λίγο με κλάματα να με ρωτάει...

Έσφιξε λίγο την απλωμένη του παλάμη πάνω στη ράχη του αγοριού. Κι αυτό ήταν το άγγιγμα του πατέρα, που νιώθει την καρδιά του να τρεμουλιάζει έτσι όπως παλεύουν μέσα της η λύπη με τη χαρά. Για τη μάνα του γιου του, που θα τον έκλαιγε σε λίγο έχοντάς τον μπροστά της ζωντανό. Για τον ίδιο, που μέσα στις τόσες δυστυχίες τού είχαν χαρίσει οι θεοί την ευλογία να τον περιμένει πίσω μια γυναίκα σαν κι αυτή. Μόνο που έπρεπε να τη βαστάξει τη χαρά. Κι ήταν άνθρωπος.

— Άντε, είπε ξανά στον Τηλέμαχο με βαριά φωνή, αφήνοντας την παλάμη του να γλιστρήσει απ' τις δυνατές πλάτες του αγοριού. Και μήνυσε και της μάνας σου με την Ευρύκλεια πως την περιμένω.

Εκείνος έκανε «ναι» με το κεφάλι του. Είχε ξεχωρίσει τον κόμπο μέσα στη φωνή του πατέρα του, μα δεν είπε τίποτε. Βγήκε πρώτος απ' την οπλοθήκη και τράβηξε για το πάνω πάτωμα, ενώ ο Οδυσσέας γυρνούσε πίσω στη μεγάλη αίθουσα του παλατιού. Ένας κουρελιάρης γερο-ζητιάνος που περίμενε την ησυχία της νύχτας, ν' αδειάσει ο τόπος απ' τους ξένους, γιατί φοβόταν να πλησιάσει και να μιλήσει στη βασίλισσα για τον άντρα της όσο βρίσκονταν οι μνηστήρες στο παλάτι.

Μέσα στη μεγάλη αίθουσα του παλατιού της Ιθάκης το φως απ' τις φλόγες στο τζάκι πάλευε με τις σκιές. Καθαρίζοντας τις στόχτες και τ' αποκαΐδια, οι δούλες σώριαζαν καινούρια ξύλα στους σβηστούς πυροστάτες. Θα τους άναβαν πάλι την επομένη, όταν έπεφτε το σούρουπο. Κάποιες άλλες συμμάζευαν ποτήρια και σκεύη στα παρατημένα τραπέζια κάτω απ' το φως σκόρπιων πυρσών.

Το χρυσό λυχνάρι της Αθηνάς που φώτιζε το δρόμο του Οδυσσέα και του Τηλέμαχου είχε σβηστεί. Το 'χε πάρει η θεά μαζί της αφήνοντας πάλι μονάχο του στο παλάτι εκείνον που προστάτευε. Προσπερνώντας τον μια απ' τις δούλες, του πέταξε μια βρισιά.

— Πάψε, αδιάντροπη! Πώς τολμάς; Το άκουσες πως θέλω να τον ρωτήσω για τον άντρα μου!

Η φωνή της βασίλισσας που μάλωνε τη σκλάβα αντήχησε αυστηρή στη μεγάλη αίθουσα του παλατιού. Η Πηνελόπη είχε γλιστρήσει θαρρείς εκεί μέσα στις σκιές σαν να φοβόταν να περπατήσει στο ίδιο το σπίτι της. Αν δεν ήταν οι δούλες που την τριγύριζαν, ίσως φαινόταν κι αυτή σκιά, σαν κι εκείνες που χόρευαν στους τοίχους του παλατιού. Η περήφανη βασίλισσα, που κατέβηκε νωρίτερα γυρεύοντας

τα δώρα του γάμου, είχε γίνει πάλι μια γυναίκα που πενθούσε. Η Πηνελόπη δε νοιαζόταν πια να κρατάει τους ώμους και το κεφάλι στητό. Δεν ήθελε ούτε να ξαφνιάσει ούτε να ξεγελάσει κανέναν εκείνη την ώρα.

Προχώρησε και κάθισε πλάι στο τζάκι, στο ασημένιο κάθισμα με τα φιλντισένια στολίδια που της είχαν ετοιμάσει οι δούλες, γνέφοντας στην Ευρυνόμη, που στεκόταν πλάι της.

— Φέρε του ξένου ένα σκαμνί!

Το βλέμμα της βασίλισσας είχε ακουμπήσει αφηρημένα πάνω στα κουρέλια που σκέπαζαν το ζητιάνο απ' τα νύχια ως την κορφή, στη σκυφτή κορμοστασιά του. Το πρόσωπό του χανόταν μέσα στις σκιές που χόρευαν στην αίθουσα.

— Έλα, κάτσε. Να μου πεις τ' όνομά σου πρώτα, τον τόπο σου, είπε μαλακά.

Ο Οδυσσέας πλησίασε.

— Κανένας δε θα σου βρει ψεγάδι εσένα, κυρά. Όσο για μένα, μη με ρωτάς, είναι πολλά τα βάσανά μου και δε μ' αρέσει να μοιρολογιέμαι σε ξένο σπίτι.

Είχε γυρίσει την κουβέντα με τη γνωστή του μαστοριά. Ακόμη και σε κείνον ήταν δύσκολο ν' αρχίσει τα ψέματα.

Η Πηνελόπη αναστέναξε.

— Τις ομορφιές, τις χάρες μου τις πήραν, ξένε, οι θεοί από τότε που έφυγε για την Τροία ο άντρας μου.

Έλεγε τα ίδια λόγια που 'χε πει στους μνηστήρες νωρίτερα, όμως η φωνή της δεν είχε τίποτε απ' τον περήφανο τόνο που μιλούσε σ' αυτούς. Μπροστά στον ξένο ζητιάνο δεν είχε ανάγκη να δείχνει δυνατή. Πριν τελειώσει τις πρώτες λέξεις, την είχαν πάρει τα κλάματα.

— Αν γύριζε εκείνος τότε, όλα θα 'ταν καλά, συνέχισε. Όμως τους είδες, εδώ ήσουν και νωρίτερα. Κουβαλήθηκαν

απ' τη Σάμη, το Δουλίχι, τη Ζάκυνθο. Γαμπροί. Τρώνε το βιος του γιου μου. Κι εγώ δεν μπορώ να τους ξεγελάω πια. Αν ήξερες πόσους δόλους έπλεξα με το μυαλό μου για να τους κρατήσω μακριά! Μετράω τα χρόνια και τους δόλους στα δάχτυλα, μα τώρα πια μου βγαίνουν λειψά. Δεν υπάρχει ούτε καν το σάβανο για το Λαέρτη, τον πεθερό μου, που τους ξεγελούσα τρία χρόνια ολόκληρα λέγοντας πως το ύφαινα, για να μη με κατηγορήσουν τάχα οι γυναίκες της Ιθάκης πως παντρεύτηκα άλλον άντρα χωρίς να νοιαστώ για τη στερνή τιμή στον πατέρα του Οδυσσέα αν πέθαινε. Φταίνε οι δούλες. Με πρόδωσαν στους μνηστήρες πως δεν το 'χα σκοπό να το τελειώσω εκείνο το σάβανο ποτέ. Μ' έπαιρνε το ξημέρωμα να ξηλώνω ό,τι ύφαινα τη μέρα ολόκληρη. Τώρα το σάβανο τέλειωσε. Αυτοί μ' ανάγκασαν να το κάνω, με το ζόρι! Κι οι γονείς μου με πιέζουν να παντρευτώ. Και το αγόρι μου το αγαπημένο, ο Τηλέμαχος, μεγάλωσε. Ντρέπομαι να βλέπω να του σπαταλάνε το βιος για χατίρι μου.

Η Πηνελόπη σώπασε περιμένοντας να μιλήσει κι ο ζητιάνος για όσα τον είχε ρωτήσει στην αρχή, τ' όνομά του, τον τόπο του. Ήταν σαν να του 'χε πει πρώτη τα δικά της βάσανα για να του δείξει πως δεν ήταν άμαθη από συμφορές, πως ο δυστυχισμένος μπορεί να νιώσει τον πόνο και τις δυστυχίες των άλλων.

Η κουβέντα που σκόπιμα είχε γυρίσει ο Οδυσσέας μιλώντας για τις χάρες της βασίλισσας είχε έρθει πάλι σ' αυτόν. Τώρα πια έπρεπε να μιλήσει κι εκείνος.

Με τρεμουλιαστή φωνή άρχισε να λέει την ίδια ιστορία που 'χε πει και στον Εύμαιο. Ψέμα πάνω στο ψέμα, που παράλλαζε λιγάκι μοναχά απ' όσα είχε πει στο χοιροβοσκό, άλλες φορές γιατί έτσι το 'θελε, άλλες γιατί δεν είναι εύκολο να θυμηθείς ολόκληρο ένα ψέμα τόσο μεγάλο.

Της είπε για την Κρήτη, την πατρίδα του τάχα, για το βασιλιά της τον Ιδομενέα, που τον είχε αδερφό.

— Εκεί, στην Κρήτη, ήταν που συνάντησα τον Οδυσσέα, στην Αμνισό, κατέληξε. Τον είχε φέρει η φουρτούνα που ξεσήκωσε ο Ποσειδώνας στο δρόμο του για την Τροία. Άραξε να προφυλάξει το στόλο του κι είχε ανέβει στην πόλη να συναντήσει τον αδερφό μου, που ήταν φίλος του. Όμως ο Ιδομενέας θα ήταν δέκα, έντεκα μέρες που είχε αφήσει το νησί πηγαίνοντας κι εκείνος στην Τροία. Και πήρα εγώ τον Οδυσσέα να τον φιλοξενήσω στο σπίτι μου.

Μιλούσε κρατώντας το κεφάλι σκυφτό κι απ' τα μάτια του έτρεχαν δάκρυα, μα τα κρατούσε ασάλευτα στις κόχες, σαν να 'ταν από σίδηρο εκείνα τα μάτια που κάποτε σπίθιζαν. Και τα δάκρυα κυλούσαν ανάμεσα στις ρυτίδες που του 'χε χαράξει στο πρόσωπο η Αθηνά, χάνονταν μέσα στο μισοσκόταδο.

Μονάχα της Πηνελόπης τα δάκρυα βγαίνανε μαζί με λυγμούς απ' το στήθος της, στάζοντας μέσα απ' τα δάχτυλα που έσφιγγαν το συννεφιασμένο της μέτωπο στα γόνατά της, μουσκεύοντας το βασιλικό της φόρεμα. Δάκρυα για τον άντρα της που, χωρίς να τον βλέπει, έκλαιγε κι εκείνος.

— Στ' αλήθεια έμεινε λοιπόν στο σπίτι σου;

— Δώδεκα ολόκληρες μέρες τον φιλοξενούσα μαζί με τους δικούς του. Τη δέκατη τρίτη, όταν έπεσε ο άνεμος, τους ξεπροβοδίσαμε. Είκοσι χρόνια πριν. Πήγαιναν να συναντήσουν τους άλλους Αχαιούς στην Τροία.

— Τον θυμάσαι λοιπόν καλά; Την όψη, τα ρούχα που φορούσε, τα φερσίματα; Τους ανθρώπους που ήτανε μαζί του;

Στ' ακίνητα μάτια του Οδυσσέα μια μικρή τόση δα φλογίτσα χοροπήδησε, για να σβήσει την ίδια στιγμή. Ήξερε γιατί ρωτούσε η γυναίκα του.

— Είκοσι χρόνια είναι πολλά, βασίλισσα.

Με την άκρη του ματιού του έβλεπε το πρόσωπό της. Διάφανο, άτονο, χλωμό, σαν το φως που ξεκινάει μια παγωμένη χειμωνιάτικη μέρα. Η Πηνελόπη δεν είχε πάψει να κλαίει. Μονάχα που τα δάκρυά της κυλούσαν τώρα σαν τα δικά του, σιωπηλά. Περίμενε πιστεύοντας πως ίσως ήταν ένας ακόμη ξένος που της έλεγε ψέματα για να πάρει ένα καινούριο ρούχο, ένα κομμάτι ψωμί. Ίσως δεν πίστευε καν πως θα της απαντήσει.

Εκείνος έκανε πως σκέφτεται για μια στιγμή.

— Θυμάμαι πως ο Οδυσσέας φορούσε ένα μανδύα, είπε τελικά. Ολοπόρφυρο, μαλακό. Δεν ξέρω αν ήταν δώρο ή τον είχε φέρει απ' το σπίτι του. Μια χρυσή καρφίτσα τον συγκρατούσε για να μην πέφτει απ' τους ώμους του. Παρίστανε ένα σκυλί που κρατούσε ένα ζαρκάδι σφιγμένο ανάμεσα στα πόδια του. Ήταν τόσο όμορφη, που μοιάζανε και το σκυλί και το ζαρκάδι σαν ζωντανά. Το ζήλεψα εκείνο το στολίδι, θυμάμαι. Και το χιτώνα του. Ήταν λεπτός και γυαλιστερός σαν κρεμμυδότσουφλο. Οι γυναίκες στο σπίτι μού λέγανε πως καμιά τους δε θα μπορούσε να φτιάξει τέτοιο λεπτό και γυαλιστερό πανί. Λες και δεν το 'χε υφάνει γυναίκα, αλλά νεράιδες.

Ο Οδυσσέας σώπασε σαν να προσπαθούσε να θυμηθεί ξανά. Ήταν η μοναδική σταγόνα δροσιάς που μπορούσε να σταλάξει για να δροσίσει τη θλίψη της γυναίκας του. Το παίνεμα για την ομορφιά που μπορούσε να βγει απ' τα χέρια της. Εκείνο το χιτώνα του τον είχε υφάνει η ίδια.

Άκουσε την Πηνελόπη, που κρατούσε την ανάσα της.

— Ήταν και κάποιος που όλο πήγαινε μαζί του, συνέχισε. Μελαχρινός, καμπούρης. Έμοιαζε να 'ναι φίλος του Οδυσσέα, να τον εμπιστεύεται πιο πολύ απ' όλους τους συντρόφους του. Ευρυβάτη μού φαίνεται πως τον λέγανε.

Η ανάσα που κρατούσε η Πηνελόπη βγήκε πνίγοντας έναν καινούριο λυγμό. Κι ο Οδυσσέας ήξερε πως δε χρειαζόταν να μιλήσει πια. Δε χρειαζόταν να πονάει τον εαυτό του και τη γυναίκα του περισσότερο. Η Πηνελόπη τον είχε πιστέψει!

Την άκουγε τώρα που του 'λεγε πως από κείνη τη στιγμή ήταν ο πιο τιμημένους απ' όλους τους ξένους που ήρθαν στο σπίτι της. Πως κανένας δε θα τολμούσε πια να τον αγγίξει, να τον προσβάλει, να του κάνει κακό. Όμως μάταια προσπάθησε να της πει καινούρια ψέματα όταν έπαψε να κλαίει.

Όπως ο Εύμαιος, το ίδιο κι η Πηνελόπη είχε χορτάσει από ελπίδες, που είκοσι ολόκληρα χρόνια βγαίνανε ψεύτικες. Δεν μπορούσε να τον πιστέψει όταν της έλεγε για το βασιλιά των Θεσπρωτών, που τους είχε φιλοξενήσει τάχα και τους δυο πριν λίγο καιρό στο παλάτι του, για τον άντρα της που θα γύριζε όταν έκλεινε εκείνος ο μήνας και θα 'μπαινε ο επόμενος. Η χρυσή καρφίτσα, ο μανδύας, ο χιτώνας του Οδυσσέα ήταν πράγματα χειροπιαστά, οι ελπίδες που της έδινε ο ζητιάνος για τον Οδυσσέα δεν ήταν. Κι η Πηνελόπη έμοιαζε να μην έχει πια κουράγιο να ψάξει στο σκοτάδι που της σκέπαζε την ψυχή, να τις ψηλαφίσει.

Στη μεγάλη αίθουσα του παλατιού της Ιθάκης οι δούλες κόντευαν πια να τελειώσουν το συγύρισμα των τραπέζιών. Η βασίλισσα κοίταξε ολόγυρα. Έπρεπε να φροντίσει τον ξένο της.

— Να φωνάξω τις δούλες μου, ξένε, να σε βοηθήσουν να πλυθείς. Να σου στρώσουν καθαρό κρεβάτι να κοιμηθείς. Δεν ήταν πάντα έτσι όπως τα βλέπεις τα πράγματα στο παλάτι.

Του 'χε πει πως μέσα στη λύπη της τα ξεχνούσε τέτοια

πράγματα καμιά φορά κι έμοιαζε να ντρέπεται γι' αυτό. Βιαζόταν να φανεί αυτό που ήταν αληθινό. Η αρχόντισσα που άφησε αφέντρα στο σπίτι του φεύγοντας ο βασιλιάς της Ιθάκης.

Ο Οδυσσέας μαζεύτηκε ακόμη περισσότερο στη θέση του στην άλλη πλευρά του τζακιού. Ήξερε πως δεν ήταν ακόμη ώρα ούτε να λουστεί ούτε να φορέσει ρούχα καθαρά. Δεν ήθελε να τον αγγίξει καμιά απ' τις δούλες της γυναίκας του, μα δε γινόταν και να της αρνηθεί.

— Μονάχα αν έχεις καμιά σκλάβα σαν κι εμένα, κακοπατημένη και γριά...

Ο τόνος της φωνής του είχε πιο πολύ από κάθε άλλη φορά την τρεμουλιάρικη, παρακαλεστή φωνή ενός ζητιάνου. Ήταν ένας άνθρωπος, της είπε, που 'χε ξεχάσει πώς είναι να τον φροντίζουνε, άρχοντας που ντρέπεται τώρα για την κατάντια του. Γι' αυτό μονάχα αν είχε η Πηνελόπη καμιά γυναίκα γριά και βασανισμένη σαν κι αυτόν θα δεχόταν να του πλύνει τη σκόνη του δρόμου απ' τα πόδια του. Και να του στρώσει εκεί μπρος στην εξώπορτα να κοιμηθεί. Κατάχαμα, έτσι όπως κοιμόταν πια τώρα.

Η βασίλισσα κούνησε συλλογισμένα το κεφάλι της. Δεν είχε συναντήσει άλλη φορά έναν ξένο σαν κι αυτόν, τόσο στοχαστικό.

— Ναι, υπήρχε στο παλάτι μια σκλάβα έτσι όπως τη ζητούσε, είπε. Γριά και πονεμένη. Εκείνη που έδωσε γάλα απ' το στήθος της στον Οδυσσέα μωρό.

— Ευρύκλεια, καλή μου...

Ο Οδυσσέας κατάλαβε τι είχε σκοπό να κάνει η γυναίκα του κι ένωσε το κορμί του κάτω απ' τα κουρέλια να τεντώνεται ξαφνικά, σαν του πολεμιστή που ακούει να τον καλούν σε μάχη.

Έχοντας δείξει στις άλλες σκλάβες τι έπρεπε να κάνει

η καθεμιά, η γριά παραμάννα είχε μαζευτεί ένα κουβαράκι πλάι στη φωτιά περιμένοντας να τελειώσουν τις δουλειές τους, περιμένοντας να τελειώσει και την κουβέντα που είχε η Πηνελόπη με τον ξένο της, για να πάει να πλαγιασει, τελευταία αυτή, το καλό στοιχείο του σπιτιού που έμενε πάντα εκεί, να το φυλάει.

Ακούγοντας το πρόσταγμα της βασίλισσας, η γριά σηκώθηκε. Ερχόταν σέρνοντας τα βήματά της, κλαίγοντας και παραμιλώντας πως κι ο Οδυσσέας μπορεί να 'ταν τώρα σε κάποιο σπίτι ξένος, βρόμικος, περιφρονημένος ακόμη κι απ' τις δούλες του και να ντρεπόταν να τον αγγίξουν, ζητώντας να τον πλύνει με τα ρυτιδιασμένα χέρια της μια γριά.

— Παιδί μου... Παιδάκι μου...

Το κλάμα της, ο τρόπος που έλεγε κάθε τόσο «παιδάκι μου...» είχε κάτι απ' τον αβάσταχτο πόνο που αντίκρισε ο Οδυσσέας στα μάτια του Άργου, έτσι όπως έψαχνε τον αφέντη του στους διαβάτες του δρόμου.

— Αχ, κι εσύ, ξένε, του μοιάζεις τόσο πολύ, βόγγηξε! Ποτέ άλλοτε δεν έχω δει κάποιον που να του μοιάζει τόσο!

Η γριά είχε φτάσει κοντά του πια. Το κορμί του Οδυσσέα σφίχτηκε ακόμη περισσότερο κάτω απ' το γέρικο βλέμμα της παραμάννας του.

— Ναι, έτσι λέγανε όλοι όσοι μας είχαν δει μαζί με τον Οδυσσέα. Έχεις στ' αλήθεια δίκιο, κυρά, του μοιάζω, είπε βιαστικά.

Το 'χε προσέξει λοιπόν. Η Ευρύκλεια, το αγαπημένο στοιχείο του σπιτιού του τον είχε αναγνωρίσει σχεδόν και δεν είχε γελαστεί. Ο φόβος του Οδυσσέα πως μπορούσε μέσα σε μια στιγμή να φανερωθεί είχε γίνει τώρα σχεδόν σιγουριά. Κοίταξε με την άκρη του ματιού του την Πηνελόπη. Είχε γείρει πάλι το κεφάλι ακουμπώντας το στην

παλάμη της. Φαινόταν να 'χει συνηθίσει το παραπονεμένο μοιρολόγι της γριάς, έτσι όπως ήταν ένα και με τη δική της ζωή η θλίψη.

Ο Οδυσσέας σηκώθηκε τραβώντας το κάθισμά του παράμερα, τάχα για να ευκολύνει τη γριά παραμάννα που κουβαλούσε κιόλας ένα χάλκινο λεβέτι με ζεστό νερό. Έκατσε με την πλάτη γυρισμένη στη φωτιά. Οι σκιές τον τύλιγαν τώρα ολόκληρο.

Η Ευρύκλεια γονάτισε μπρος στα πόδια του. Το σιγανό τρίξιμο απ' τα γέρικα κόκαλά της κι ο πνιγμένος της αναστεναγμός του έσφιξαν την καρδιά. Όμως ο φόβος του να μην τον αναγνωρίσει ήταν ακόμη μεγαλύτερος. Είχε μετανιώσει που ζήτησε να του πλύνουν τα πόδια και βιαζόταν να τελειώσει η Ευρύκλεια πριν τον νιώσουν καλά τα γέρικα σκεβρωμένα της δάχτυλα, πριν ψάξουν τα πόδια του οι παλάμες της.

Υπήρχε ένα σημάδι εκεί λίγο πιο ψηλά απ' το γόνατο. Μεγάλο, που άσπριζε πάνω στο υπόλοιπο δέρμα και βαθύ. Του το 'χε κάνει στο κυνήγι ένας αγριόχοιρος όταν ήταν ακόμη σχεδόν παιδί. Κι η Ευρύκλεια το 'ξερε. Όλοι στο σπίτι το 'ξεραν. Έπρεπε να το σκεφτεί απ' την πρώτη στιγμή πως υπήρχε φόβος να το αναγνωρίσουν.

Τα αδύνατα δάχτυλα της γριάς ανάδειψαν το νερό ρίχνοντας το ζεστό μέσα στο κρύο. Είδε πως ήταν καλό και γεμίζοντας τις χούφτες της το άφησε να τρέξει μέσα απ' τα δάχτυλά της, αγγίζοντας με τις παλάμες της τα πόδια του. Στην αρχή οι γέρικες παλάμες γλίστρησαν πάνω τους.

Ύστερα σταμάτησαν σαν να πάγωσαν εκεί, σαν κάποια δύναμη να τα κρατούσε για μια στιγμή πριν αρχίσουν πάλι να τρέχουν προς τα πάνω, ψάχνοντας στα τυφλά τον δρόμο τους.

Τα δάχτυλα της Ευρύκλειας είχαν αγγίξει το σημάδι απ' το δόντι του αγριόχοιρου στο πόδι του ξένου ζητιάνου κι έψαχνε τρελή από ανυπομονησία να τ' αγγίξει ξανά. Τα χέρια της έτρεμαν. Όσπου έφτασαν πάλι ψηλά, πάνω απ' το γόνατο του Οδυσσέα, στο λείο δέρμα που γλιστρούσε στην αφή σαν να 'ταν από φίλντισι, στο βαθούλωμα που έφτανε ως το κόκαλο.

Το τρέμουλο ήταν πολύ για τα γέρικά δάχτυλα της παραμάνας. Το πόδι του Οδυσσέα που κρατούσε ανάμεσα στις χούφτες της της ξέφυγε, έπεσε βαριά μέσα στο λεβέτι με το νερό, αναποδογυρίζοντάς το στο πάτωμα.

Το τρέμουλο απ' τα χέρια είχε απλωθεί τώρα σ' όλο το κορμί της γριούλας, της έπνιγε στο λαιμό τη φωνή.

— Είσαι εσύ! Αγαπημένο μου παιδί! Κι εγώ η έρημη έπρεπε ν' αγγίξω το σώμα σου, παιδάκι μου, για να σε γνωρίσω!

Η γριά παραμάνα θα το 'χε φωνάξει, μα τα λόγια της, πνιγμένα απ' την ταραχή, είχαν μπερδευτεί με το θρηνητικό ψίθυρο για τον Οδυσσέα λίγο πριν.

— Καλομάνα, πάψε, αν δε θέλεις να χαθώ!

Το χέρι του ζητιάνου που 'χε απλωθεί της έσφιγγε τον λαιμό.

— Αν μιλήσεις, θα σε σκοτώσω!

Δάκρυα χαράς έτρεχαν τώρα απ' τα μάτια της γριάς. Τι απειλή μπορούσε να υπάρχει για κείνη απ' αυτόν που η ίδια τον βύζαξε με το γάλα και την αγάπη της; Τα δάκρυά της έβρεχαν τις παλάμες του.

— Παιδάκι μου! Άκου λόγια! Εγώ που ξέρεις πως είμαι σκληρή σαν το σίδερο; Εγώ να σε προδώσω, παιδί μου;

Το χέρι του Οδυσσέα γλίστρησε απ' το γέρικο λαιμό. Είχε προλάβει να ρίξει μια ματιά στην Πηνελόπη, που καθόταν κοντά στη φωτιά. Κάποιος θεός θα 'χε τραβήξει το

νου της μακριά. Τίποτε δεν είχε δει. Τίποτε δεν είχε καταλάβει.

Γονατισμένη μπροστά του, η γριά παραμάνα πάλευε να βάλει σε τάξη το τρέμουλο του κορμιού της, τη λαχτάρα που δεν άφηνε το βλέμμα της να ξεφύγει από πάνω του.

Ο Οδυσσέας τής έγνεψε με το κεφάλι παρήγορα, ενθαρρυντικά. Όμως δεν ήταν ανάγκη πια να της δώσει απ' το κουράγιο του, όπως δεν ήταν ανάγκη να την τρομάξει περισσότερο για να μην τον προδώσει με τη χαρά της.

Συνεννοήθηκαν με τα μάτια κι οι δυο, έτσι όπως έκαναν παλιά, όταν έκρουβε τις σκανταλιές του απ' τη μάνα του την Αντίκλεια. Όταν του 'βαλε εκείνη στα χέρια, παίρνοντάς τον απ' την Πηνελόπη, τον πρώτο του γιο. Όπως τότε, που έφευγε για την Τροία πιο ήσυχος, γιατί άφηνε τη γυναίκα του μαζί της.

Ύστερα η Ευρύκλεια σηκώθηκε ξανά από κει που ήταν γονατισμένη, με το ίδιο σιγανό τριξίμο στα γέριμά της κόκαλα. Μάζεψε το λεβέτι για να φέρει καινούριο νερό στη θέση αυτού που 'χε χυθεί, να πλύνει τα πόδια του ξένου, έτσι όπως την είχε προστάξει η αφέντρα της, που συνέχιζε να κάθεται κοντά στη φωτιά με το κεφάλι σκυφτό, να συλλογίζεται τον άντρα της που βρισκόταν μακριά, χωρίς να ξέρει πως ένα γέρικο σκυλί και μια γριά σκλάβα ήταν θέλημα κάποιου θεού, ή μάλλον κάποιας θεάς, να τον καλωσορίσουν στο σπίτι του πριν από κείνη.

Τη μέρα που πληρώνουν τα άνομα οι θεοί

Η σκλάβα συνέχισε να γυρίζει το χερόμυλο. Ήταν η πιο αδύναμη απ' τις δώδεκα γυναίκες που άλεθαν για να ετοιμάσουν αλεύρι στο παλάτι του Οδυσσέα. Οι άλλες είχαν τελειώσει τη δουλειά τους κι είχαν πέσει να κοιμηθούν, όμως εκείνη την είχε πάρει το ξημέρωμα. Τα μπράτσα της, κομμένα απ' την κούραση, γύριζαν το μύλο όλο και πιο αργά. Δε θα προλάβαινε να κλείσει τα μάτια της ούτε μια σταλιά πριν την προφτάσουν οι δουλειές της μέρας στο παλάτι. Το κεφάλι της σκλάβας έγειρε για μια στιγμή. Εξακολουθούσε να δουλεύει μισοκοιμισμένη.

Η βροντή που τράνταξε τα ουράνια τη βρήκε εκεί, γερμένη πάνω στο χερόμυλο, κάνοντάς τη να τιναχτεί.

— Δία πατέρα!

Ακόμη και μια σκλάβα μπορούσε να ξεχωρίσει το σημάδι του. Σήκωσε τα μάτια και κοίταξε τον ασυννέφιαστο ουρανό που γαλάτιζε το ξημέρωμα. Η σκλάβα, ολότελα ξύπνια πια, άπλωσε τα χέρια της προς τα κει.

— Δία πατέρα, κάνε να 'ναι αυτό το σημάδι σου και για μένα τη φτωχή, που μ' έλιωσε η κούραση ν' αλέθω για κείνους που τρώνε το ψωμί του αφέντη μου, παρακάλεσε.

Κάνε αυτό το ψωμί που θα φάνε εδώ μέσα σήμερα να 'ναι και το στερνό τους!

Τα χέρια της έπεσαν βαριά. Άρχισε το ίδιο απρόθυμα και κουρασμένα ν' αλέθει πάλι.

Έξω, στην αυλή του παλατιού, ένας άντρας στεκόταν με τα δικά του χέρια υψωμένα ακόμη στον ουρανό που ξημέρωνε. Το παράπονο της σκλάβας, η ευχή, είχαν φτάσει στ' αυτιά του ολοκάθαρα. Είχε ζητήσει απ' το Δία να του φανερώσει πως είναι μαζί του σ' ό,τι είχε να κάνει εκείνη τη μέρα, μ' ένα σημάδι του απ' τον ουρανό και μια φωνή απ' το σιωπηλό σπίτι που κοιμόταν. Ο πατέρας ανθρώπων και θεών τού τα 'χε στείλει και τα δυο.

Ο Οδυσσεάς κατέβασε τα χέρια γέρνοντας πάλι το κορμί με τον ταπεινό τρόπο που γέρνουν στη γη το κορμί τους οι ζητιάνοι καθώς προχωρούσε να μπει στο παλάτι ξανά. «Θα εκδικηθώ τους κλέφτες!» σκέφτηκε, και για πρώτη φορά δεν τον τρόμαξε η σιγουριά του.

Είχε περάσει το πιο μεγάλο μέρος της νύχτας ξάγρυπνος. Συλλογιζόταν τη γυναίκα του, το όνειρο που του 'χε πει πως είδε, όταν το προηγούμενο βράδυ, αφού του έπλυνε η γριούλα τα πόδια του, πήγε πάλι να κάτσει κοντά της. Η Πηνελόπη είχε δει, λέει, έναν αϊτό να κατασπαράζει είκοσι χήνες στην αυλή του παλατιού. Ύστερα ο αϊτός ήρθε και στάθηκε στη στέγη του. Της μιλούσε με ανθρώπινη μιλιτιά. «Αυτό που είδες είναι η αλήθεια» της έλεγε. «Είμαι ο άντρας σου κι ήρθα για να τιμωρήσω με θάνατο τους μνηστήρες!»

Ο Οδυσσεάς θυμόταν τα κλάματά της όταν προσπαθούσε να την πείσει πως από μόνο του τ' όνειρο έδειχνε πως είναι αληθινό. Η Ευρύκλεια είχε κάτσει πάλι στη γωνιά της σιωπηλής. Η καλομάνα! Μπορούσε να βαστάξει ένα μυστικό. Άδικα την είχε φοβερίσει!

Ύστερα η γυναίκα του σηκώθηκε αφήνοντάς τον μοναχό, κι εκείνος έγειρε εκεί που είχε ζητήσει να του στρώσουν, άκρη άκρη στο σκεπαστό, μπροστά στη μεγάλη αίθουσα. Οι σκλάβες, όσες κοιμόντουσαν με τους μνηστήρες, περνούσαν χαζογελώντας από μπροστά του να πάνε να τους συναντήσουν στα σπίτια τους. Δεν υπήρχε χειρότερο μαρτύριο απ' αυτό. Να βλέπει τ' άνομα στο σπίτι του και να σωπαίνει.

Και τότε ήρθε πάλι η Αθηνά. Στάθηκε πάνω απ' το κεφάλι του, μονάχα που τώρα δεν τον φώτιζε με το χρυσό της λυχνάρι, τα αστραφτερά της μάτια κρύβονταν στις σκιές. Τον μάλωνε, γιατί δεν άφηνε την ψυχή και το μυαλό του να ησυχάσουνε.

— Να το λοιπόν το σπίτι κι η γυναίκα σου! Ο γιος σου τέτοιος όπως λαχταρούσες να είναι. Τι γυρεύεις περισσότερο;

Τον έκανε να νιώθει αχάριστος, όμως τόλμησε να της πει ξανά πως έτρεμε για το τι θα γίνει τη μέρα που ξημέρωνε, τι θα ξεσήκωνε στην Ιθάκη, τα γύρω νησιά και την αντικρινή στεριά αυτό που είχαν αποφασίσει να κάνει.

Δεν του θύμωσε. Θα πρέπει να τον αγαπούσε πολύ, η θεά ή να τον είχε συνηθίσει πια. Άπλωσε τα χέρια της απάνω του σιγουρεύοντάς τον πάλι πως την άλλη μέρα δε θα 'ταν μοναχός, κι ο ύπνος ήρθε επιτέλους να του σκεπάσει τα βλέφαρα. Ήταν το κλάμα της γυναίκας του που τον ξύπνησε. Τινάχτηκε, σίγουρος πως η Πηνελόπη ήταν πάνω απ' το προσκεφάλι του, πως τον είχε αναγνωρίσει. Όμως το κλάμα ξεψυχούσε κιόλας, γλιστρώντας πάνω στους τοίχους του παλατιού. Τον είχε ξεγελάσει η ησυχία της νύχτας φέρνοντάς το κοντά καθώς ταξίδευε στη σιωπή. Η γυναίκα του ήταν πάντα στην κάμαρά της.

Τότε σηκώθηκε και βγήκε στην αυλή, υψώνοντας τα

χέρια στον ουρανό που ξημέρωνε για να γυρέψει σημάδι απ' το Δία, αφέντη του κι αφέντη όλων. Γιατί η Αθηνά τού είχε υποσχεθεί πως θα 'ταν κι ο Δίας τη μέρα που θα ερ-
χόταν μαζί του.

Μέσα στο παλάτι, το πρωινό πηγαινέλα είχε αρχίσει κιόλας. Οι σκλάβες μοιράζονταν τις δουλειές κάτω απ' τα προστάγματα της Ευρύκλειας. Είκοσι απ' αυτές τον προ-
σπέρασαν με τα λαγήνια τους πηγαίνοντας να φέρουν απ' τη βρύση νερό. Οι παραγιοί των μνηστήρων έφταναν λίγοι λίγοι για να ετοιμάσουν τις φωτιές και τα σφαχτά.

Ο Οδυσσέας είδε το γιο του να κατεβαίνει τις σκάλες. Στον ώμο του είχε κρεμασμένο σπαθί. Ο Τηλέμαχος τον χαιρέτησε προσπερνώντας, χωρίς να ξεχάσει να ρωτήσει την Ευρύκλεια αν φρόντισαν τον ξένο του. Ύστερα βγήκε παίρνοντας στο χέρι το πολεμικό κοντάρι του, με δυο άσπρα σκυλιά να τον ακολουθούν.

Καθισμένος με τη ράχη ακουμπισμένη στον παραστά-
τη της πόρτας, ο Οδυσσέας κοίταζε το γιο του, που απο-
μακρυνόταν προς το μέρος της αγοράς. Ύστερα έκλεισε τα μάτια του, όπως θα 'κανε κάθε ζητιάνος, για να δεχτεί τις πρώτες ζεστές ακτίνες του ήλιου που ανέβαινε στον ουρανό. Και περίμενε. Η ώρα θα ερχόταν. Σε λίγο...

Περνώντας μέσα απ' τις κολόνες, οι φωνές και τα γέλια των μνηστήρων, αντί να φτάνουν πιο μαλακά, έμοιαζαν ν' αντιβουίζουν ακόμη περισσότερο στ' αυτιά της Πηνελόπης, που καθόταν σ' ένα θρονί κρυμμένη απ' τα βλέμματά τους, εκεί που οι κολόνες σχημάτιζαν στοά ενώνοντας τη μεγάλη αίθουσα με το υπόλοιπο παλάτι της Ιθάκης. Δεν άντεχε πια. Μακάρι να πέθαινε. Το 'χε ευχηθεί χίλιες φο-
ρές. Να την έπαιρνε η Άρτεμη, που σαίτεύει τις γυναίκες

οδηγώντας τις στον Άδη, πριν της δώσουν τέτοιο πόνο οι θεοί, να πλαγιάσει στο κρεβάτι μ' έναν απ' αυτούς. Όμως ήταν εκεί, ζωντανή κι αυτό το πρωί. Για να βλέπει τις ίδιες ντροπές στο σπίτι της.

Το προηγούμενο βράδυ είχε ονειρευτεί τον Οδυσσέα ξανά. Πάντα το ίδιο όνειρο, σχεδόν κάθε φορά που της βάραιναν τα δάκρυα τα μάτια της κι έγερνε για λίγο να κοιμηθεί.

Ο Οδυσσέας έτσι όπως τον ήξερε είκοσι χρόνια πριν. Νέος, δυνατός, με κείνες τις σπίθες στα μάτια του που λά-
μπανε πίσω απ' τα κρυμμένα δάκρυα. Ο Οδυσσέας όταν την αποχαιρετούσε φεύγοντας για την Τροία...

Είχε δίκιο να λέει στο ζητιάνο χτες πως τα όνειρά της ήταν μονάχα για να την ξεγελούν, για να την κάνουν να υποφέρει περισσότερο. Ο δύστυχος ο ξένος... Ο φίλος του άντρα της... Είχε περάσει τόσα κι αυτός, όμως μάταια προσπαθούσε να της μαλακώσει το δικό της πόνο εξηγώ-
ντας της λάθος τα όνειρα. Ούτε σε όνειρα ούτε σ' ελπίδες είχε τη δύναμη να πιστέψει πια η Πηνελόπη.

Είχε φανερώσει το σχέδιό της πρώτα σ' αυτόν. Δεν ήξερε πώς της ήρθε εκείνο το σχέδιο στο μυαλό. Ίσως της το έβαλε κάποιος θεός. Κι ο ξένος τι της είχε πει, να δεις; Ναι, τα θυμόταν πολύ καλά τα λόγια του! Πως πρέπει να βιαστεί, γιατί ο Οδυσσέας θα 'ρθει πριν ακόμα γίνει αυτό που είχε αποφασίσει!

Η Πηνελόπη κράτησε τα καινούρια δάκρυα που θέλα-
νε να κυλήσουν απ' τα μάτια της. Σηκώθηκε. Οι σκλάβες που στέκονταν πλάι της τινάχτηκαν απ' την ακινησία τους κι αυτές. Η βασίλισσα ανέβηκε τις μαρμαρένιες σκάλες με τις σκλάβες ξοπίσω της και μπήκε στην κάμαρά της. Ύστε-
ρα, χωρίς να γυρίσει τα μάτια πουθενά αλλού, τράβηξε πλάι στο κρεβάτι της, στο κουτί από μυρωδάτο ξύλο που

φύλαγε τα πολύτιμα πράγματα, πήρε ένα χάλκινο κλειδί με φιλντισένια χούφτα και, γνέφοντας στις δούλες να την ακολουθήσουν, προχώρησε ως το δωμάτιο όπου φύλαγε ο Οδυσσέας τους θησαυρούς του παλατιού.

Το τριξίμό της πόρτας καθώς την άνοιγε αντήχησε βαρύ. Στις λεπτές λουρίδες του ήλιου που περνούσε μέσα απ' τα μικρά ανοίγματα στην οροφή, λίγη σκόνη έπαιζε με το φως.

Η Πηνελόπη άφησε τις δούλες να την περιμένουν και προχώρησε στο βάθος μονάχη της. Γύρω γύρω απ' την κάμαρα, τα σεντούκια με τα υφαντά βαλμένα με τάξη το ένα δίπλα στο άλλο πάνω στο χαμηλό πατάρι άφηναν να ξεφεύγει λίγη απ' την ευωδιά των μυρωδικών που έβαζε εκεί μέσα η βασίλισσα μαζί με τα πολύτιμα υφάσματα. Η Πηνελόπη ανέβηκε το μικρό σκαλάκι του παταριού κι απλώνοντας το χέρι έπιασε το τόξο και τη σαϊτοθήκη που κρέμονταν ψηλά στον τοίχο πάνω απ' τα σεντούκια με τα μοσχομυρισμένα υφάσματα. Ήταν το τόξο και τα βέλη του Οδυσσέα. Δεν τα 'χε πάρει μαζί, δεν τα 'παιρνε μαζί του στον πόλεμο. Κανένας δεν τα 'χε αγγίξει είκοσι ολόκληρα χρόνια από τότε που έφυγε εκείνος για την Τροία.

Η Πηνελόπη τα πήρε κι έκατσε πάνω σε μια κασέλα ακουμπώντας τα στα γόνατά της. Απ' τα μάτια της έτρεχαν σιωπηλά δάκρυα. Υπήρχε εκεί το άγγιγμα του άντρα της. Το 'νιωθε να 'χει αφήσει τα σημάδια του πάνω στο τόξο που του 'χε χαρίσει ένας φίλος του, το ίδιο όπως ένιωθε να 'χει αφήσει τα σημάδια του ο άντρας της ο Οδυσσέας πάνω της. Ύστερα από λίγο μπορεί ν' ανήκαν σ' έναν ξένο. Να καμαρώνει, να χαίρεται που τ' απόχτησε. Το τόξο του Οδυσσέα κι εκείνη!

Απ' το μυαλό της Πηνελόπης πέρασαν οι μορφές των μνηστήρων μία μία. Ο Ευρύλοχος, ο Αντίνοος, ο Αμφίνο-

μος, ο Κτήσιππος... Κι εκείνος που ήξερε να εξηγεί στα σπλάχνα των ζώων τη θέληση των θεών, ο Λειώδης, που καθόταν άκρη άκρη πάντα στο τραπέζι τους, σαν να μη συμφωνούσε μ' όλα όσα γίνονταν σε κείνο το σπιτικό, μα και σαν να μην είχε τη δύναμη να ξεκόψει.

Η Πηνελόπη προσπάθησε να σκεφτεί ποιος απ' όλους τους θα 'ταν ο δυνατότερος, ο πιο τεχνίτης στο τέντωμα του τόξου και στο σημάδι. Δεν τα κατάφερε. Ίσως γιατί τρόμαζε να φέρνει στο μυαλό της ό,τι ήταν να γίνει μετά. Ο γάμος μ' έναν άντρα που όχι μόνο δε θα τον αγαπούσε ποτέ, μα θα 'χε κάθε λόγο να τον μισεί ως το θάνατό της.

Το μεγάλο κιβώτιο με τα πελέκια ήταν κι αυτό εκεί. Όπως το 'χε αφήσει ο Οδυσσέας. Είκοσι ολόκληρα χρόνια πριν.

Η Πηνελόπη δε θυμόταν πότε τα είχε στήσει ο άντρας της για τελευταία φορά. Το χαμόγελό του μπορούσε να θυμηθεί μοναχά. Κάτασπρα δόντια κι ένα βλέμμα που σπίθιζε σ' αγαπημένο πρόσωπο καθώς ο Οδυσσέας περνούσε τη σαίτα ανάμεσα στις τρύπες απ' τα πελέκια τεντώνοντας το τόξο του. Στις τρύπες από δώδεκα πελέκια στη σειρά!

«Μόλις καταφέρει να κρατήσει τόξο στα χέρια του ο Τηλέμαχος, θα 'ναι το πρώτο αγώνισμα που θα του μάθω!» της είχε πει. Ο Οδυσσέας, που κρατούσε πάντα τις υποσχέσεις του...

Θα πρέπει να 'ταν λίγο πριν έρθει στην Ιθάκη εκείνος ο καταραμένος ο Παλαμήδης με το Μενέλαο, λίγο πριν αναγκαστεί να φύγει μαζί τους για την Τροία. Αλλιώς δε θα της το 'λεγε ο Οδυσσέας ποτέ. Ποτέ δεν έδινε εκείνος υποσχέσεις που δεν μπορούσε να τις κρατήσει.

Η Πηνελόπη έγενεψε μέσα απ' τα δάκρυα στις σκλάβες της που στέκονταν και την κοίταζαν, δείχνοντάς τους να

σηκώσουν την κασέλα. Το αγώνισμα με τα πελέκια που είχε αποφασίσει να βάλει στους μνηστήρες θα ήταν για κείνη ένα είδος υπόσχεσης. Θα τους έλεγε πως ήταν αποφασισμένη να παντρευτεί το νικητή!

Τα δάκρυα στα μάτια της βασίλισσας έγιναν λυγμοί. Γιατί κι εκείνη, σαν τον άντρα της, δεν μπορούσε παρά να κρατήσει τις δικές της υποσχέσεις!

Ο Τηλέμαχος πέταξε το μανδύα απ' τους ώμους του. Σηκώθηκε απ' τη θέση που καθόταν και προχώρησε στη μέση της μεγάλης αίθουσας του παλατιού. Ο Εύμαιος είχε ακουμπήσει την κασέλα με τα πελέκια του αφέντη του εκεί. Τραβηγμένος τώρα στη γωνιά πλάι σε μια απ' τις ψηλές κολώνες εξακολούθησε να ρουφάει τη μύτη του καταπίνοντας δάκρυα. Πλάι του ο Φιλοίτιος, που έβοσκε τα γελάδια του Οδυσσέα στην αντικρινή απ' την Ιθάκη στεριά κι είχε έρθει κι αυτός στο παλάτι να κουβαλήσει στους μνηστήρες ζωντανά, κατάπινε τα δικά του δάκρυα κι αυτός. Τα όπλα του αφέντη τους μοιάζανε έτσι, χωρίς τον Οδυσσέα, σαν ξόδι καταμεσής στη μεγάλη αίθουσα του παλατιού. Το ξόδι εκείνου που ποτέ δε θ' άντεχαν να παραδεχτούν πως έχει πραγματικά πεθάνει.

Ο Εύμαιος κι ο Φιλοίτιος δεν μπορούσαν να κατηγορήσουν τη βασίλισσα για την απόφαση που είχε πάρει να ξαναπαντρευτεί. Ούτε τον Τηλέμαχο που ζητούσε να δοκιμάσει πρώτος να τεντώσει το τόξο του πατέρα του. Όμως όλα αυτά για τους πιστούς δούλους του Οδυσσέα ήταν απίστευτα θλιβερά. Οι βρισιές των μνηστήρων όταν είδαν τους δυο τους να κλαίνε μπροστά στα όπλα του Οδυσσέα, ο τρόπος που ο Τηλέμαχος παίνευε τις χάρες της μάνας του κι ύστερα έμοιαζε ντροπιασμένος γι' αυτό. Τίποτα, τί-

ποτα δε γινόταν σωστό μέσα στο παλάτι τώρα που έλειπε ο Οδυσσέας.

Κι εκείνος ο ξένος ζητιάνος που έβλεπε τις ντροπές τους. Θα ταξίδευαν ποιος ξέρει πόσο μακριά μέσα απ' τα λόγια του, αν υπήρχε βέβαια κάποιος να τον βοηθήσει να φύγει απ' την Ιθάκη.

Ο Φιλοίτιος του το 'χε πει αυτό το τελευταίο γεμάτος λύπη και ντροπή, όταν πήγε κοντά του να τον χαιρετήσει, έτσι όπως ήξερε πως πρέπει να κάνουν οι άνθρωποι στους ξένους που έρχονται στο σπίτι τους. Γιατί ο δούλος για σπίτι έχει το σπίτι του αφέντη του, κι αυτό είναι που πρέπει να τιμάει.

Τα 'χε χάσει όταν πρόσεξε πόσο έμοιαζε στον Οδυσσέα. Μα δεν είχε μπορέσει να τον κοιτάξει και καλά έτσι όπως του μιλούσε κάτω απ' τα κοροϊδευτικά βλέμματα των παραγίων που είχαν στείλει οι μνηστήρες να βοηθήσουν τις δούλες του παλατιού να τους ετοιμάζουν το τραπέζι. Αυτό το τραπέζι που θέλοντας και μη φρόντιζε κι ο Φιλοίτιος κουβαλώντας με το ζόρι ζωντανά απ' το κοπάδι του Οδυσσέα. Αν δε νοιαζόταν για κείνον το δύστυχο, που μπορεί κάποτε να ξαναγύριζε, δε θα το 'κανε ποτέ. Έτσι είχε πει στον ξένο. Θα έπαιρνε τα γελάδια που με τη φροντίδα του είχαν πληθύνει απ' τον καιρό που έφυγε ο αφέντης του και κανένας δε θα τον ξανάβλεπε πια στην Ιθάκη.

— Θα 'σαι ακόμη εδώ όταν γυρίσει ο Οδυσσέας, του 'χε πει τότε ο ζητιάνος ψιθυριστά. Και θα δεις τους μνηστήρες να πέφτουν νεκροί με τα ίδια σου τα μάτια!

Ο δύστυχος το νόμιζε φαίνεται χρέος του να του πει δυο λόγια παρηγοριάς για να του ανταποδώσει το καλοδέξιμο. Ας είχε καλό κι αυτός, μόλο που δεν του αλάφρωσε την καρδιά. Ήταν δύσκολο ακόμη και να τ' ονειρευτεί ο

Φιλοίτιος πως μπορούσε να γίνει κάτι τέτοιο έτσι που έβλεπε τους μνηστήρες ολοζώντανους εκείνη τη στιγμή μπροστά του, με την έξαψη της χαράς πως κατάφεραν πια αυτό που ζητούσαν τόσο καιρό.

Ο Τηλέμαχος είχε στήσει κιόλας τα πελέκια με τόση μαστοριά, σαν να το 'χε κάνει χίλιες φορές, κι εκείνοι κοιτάζαν, δεν μπορούσαν να μην τον θαυμάσουν. Ύστερα είχε μετρήσει τον τόπο και πήγε και στάθηκε εκεί που έπρεπε. Πήρε στα χέρια του το τόξο του πατέρα του και, κρατώντας το γερά στη μια χούφτα έπιασε με τα δάχτυλα της άλλης τη χορδή να την τεντώσει επάνω του. Προσπάθησε. Η χορδή ήθελε μια παλάμη ακόμη να στερεωθεί στο τόξο. Ο Τηλέμαχος προσπάθησε ξανά. Πάλι τίποτε. Άπλωσε το χέρι να σκουπίσει τον ιδρώτα που του 'σταζε απ' το μέτωπο πριν προσπαθήσει για τρίτη φορά. Ύστερα, έχοντας χάσει και την τρίτη προσπάθεια, ίσιωσε το κορμί ν' αλλάξει στάση, να προσπαθήσει για την τέταρτη.

Ξαφνικά τα δάχτυλα του Τηλέμαχου γλίστρησαν απ' το τόξο μαλακά. Το κόκκινο χρώμα της ντροπής του 'χε βάψει τα μάγουλα. Ο Φιλοίτιος έπνιξε ένα επιφώνημα απογοήτευσης. Ο νέος άντρας που έμοιαζε σίγουρος πως δεν έφταιγε παρά η στάση του σώματος για να πετύχει να τεντώσει το τόξο του Οδυσσέα είχε γίνει πάλι ένας δειλός έφηβος που έχανε λιγάκι τα λόγια του καθώς προσπαθούσε μ' όση αξιοπρέπεια γινόταν να παραδεχτεί πως ήταν ακόμη πολύ λίγος για να κρατήσει τέτοιο όπλο πολεμιστή.

Ο Αντίνοος γέλασε κι οι άλλοι μνηστήρες τον ακολουθήσαν. Ο γιος του Οδυσσέα είχε ντροπιαστεί για μια φορά ακόμη.

Κανέννας δεν πρόσεξε το βλέμμα που είχε ανταλλάξει ο Τηλέμαχος με το ζητιάνο λίγο πριν. Και μετά, καθώς ακουμπούσε το τόξο πάνω στα βαριά πορτόφυλλα της μεγάλης

αίθουσας του παλατιού. Όλοι είχαν το νου στον Αντίνοο, που κανόνιζε την σειρά που έπρεπε ν' αγωνιστούν για να δούνε ποιος απ' όλους θα κατάφερνε να τεντώσει το τόξο του Οδυσσέα για να πάρει βραβείο τη γυναίκα του.

Ο Εύμαιος, ο χοιροβοσκός, γύρισε με αηδία το πρόσωπο. Είχε σιχαθεί να βλέπει τη σκηνή. Ένα μπουλούκι από άχρηστους που μόλευαν ένας ένας με τα χέρια τους το τόξο του αφέντη του, χωρίς να μπορούν να το τεντώσουν μάλιστα!

Οι μνηστήρες είχαν αρχίσει τον αγώνα έτσι όπως τους είχε προτείνει ο Αντίνοος, παίρνοντας σειρά προς τα δεξιά, με πρώτο εκείνον που ήταν πλάι στον κεραστή. Πρώτος πλάι στον κεραστή ήταν ο Λειώδης.

Τ' αδύναμα μπράτσα του ξηγητή των σπλάχνων λυγίσανε πολύ πριν καταφέρει να τεντώσει τη χορδή του τόξου στο μέσο απ' ό,τι την είχε τεντώσει ο Τηλέμαχος την πρώτη φορά. Ο Λειώδης άφησε τον αγώνα πετώντας λόγια παράξενα για εκείνο το τόξο που ήταν γραφτό να σκορπίσει θάνατο. Μα οι άλλοι το πήραν πως ήταν από ντροπή, δικαιολογία, γιατί εκείνος ποτέ δεν ήταν πολεμιστής. Ακόμη και σε κυνήγια σπάνια τον έβλεπε να πηγαίνει κανέννας.

Ο Αντίνοος είχε προτείνει τότε να φέρουν λειωμένο λίπος για να μαλακώσουν το δοξάρι. Έστειλε το Μελάνθιο να του κάνει το θέλημα, αλλά μάταια προσπαθούσαν να τεντώσουν το τόξο οι επόμενοι μνηστήρες στη σειρά. Ο ένας μετά τον άλλο ξαναγύριζαν στις θέσεις τους.

Ο χοιροβοσκός δεν άντεχε να τους βλέπει πια, τον έπνιγε ο θυμός που δεν υπήρχε κάποιος να πετάξει έξω απ' το σπίτι του Οδυσσέα όλους εκείνους τους άχρηστους που τολμούσανε να συγκριθούν με τον αφέντη του. Βγήκε

στην αυλή, κι ο Φιλοίτιος, νιώθοντας την ίδια αηδία κι αυτός, τον ακολούθησε.

Δεν είχαν δει το ζητιάνο που βγήκε ξοπίσω τους. Στάθηκαν λίγο πιο κει απ' την πόρτα της αυλής και τότε είδαν πως κι εκείνος τραβούσε προς το μέρος τους. Ήρθε και στάθηκε πλάι τους στη σκιά που έριχναν οι ψηλές κολόνες της αυλόπορτας του παλατιού, αυτής που έβγαζε απ' το σπίτι του Οδυσσέα στο δρόμο.

Ήταν μονάχα οι τρεις τους εκεί. Δούλες, σκλάβοι και παραγιοί είχαν αρπάξει την πιο μικρή αφορμή να μαζευτούν μέσα και τριγύρω απ' τη μεγάλη αίθουσα για να δουν. Δε γίνονταν τέτοιοι αγώνες κάθε μέρα.

Ο ξένος κοίταξε μια το γελαδάρη και μια το γιδοβοσκό.

— Πριν λίγο, εκεί μέσα, ρώτησα την καρδιά μου αν πρέπει να σας μιλήσω ή όχι, είπε βαριά.

Σταμάτησε τόσο όσο χρειάζεται να πάρει ανάσα ένας άνθρωπος.

— Αν ερχόταν ο Οδυσσέας, αν τον έφερνε κάποιος θεός, σαν τι βοήθεια θα δίνατε εσείς οι δυο;

Ο ζητιάνος σώπασε πάλι, λες κι ήθελε να δει αν κατάλαβαν ο Εύμαιος κι ο γελαδάρης τα λόγια του. Το βλέμμα του έψαχνε τα πρόσωπά τους.

— Θα ήσαστε μαζί μ' αυτόν ή με τους μνηστήρες; ρώτησε ξαφνικά.

— Δία πατέρα!

Ο Φιλοίτιος είχε σηκώσει ψηλά τα χέρια του. Πώς γινόταν να ρωτάει ο ξένος αυτόν και τον Εύμαιο τέτοια πράγματα; Εκείνοι δεν έκρυβαν το μίσος τους για τους μνηστήρες ακόμη και τώρα, ας έλειπε ο αφέντης τους κι ας μην πίστευε κανείς πως θα ξαναγυρίσει.

— Ας γύριζε, και θα 'βλεπε τότε αυτά τα χέρια τι αξίζουνε!

Ο Φιλοίτιος έδειχνε τα δυνατά του χέρια στο ζητιάνο, την ώρα που ο Εύμαιος τέντωνε το στήθος του. Τα πελώρια δάχτυλα του χοιροβοσκού, γαντζωμένα στη δερμάτινη ζώνη που συγκρατούσε το χιτώνα του, είχαν ασπρίσει απ' το σφίξιμο, καθώς έβγαζε επάνω τους όλη του την οργή. Τα δάχτυλα που είχαν τραβήξει το βλέμμα του Οδυσσέα το πρώτο πρωινό που βρέθηκε στο καλύβι του. Είχε σκεφτεί τότε πως μπορούσαν να σπάσουν ένα λαιμό με το σφίξιμό τους...

Από μέσα, απ' τη μεγάλη αίθουσα του παλατιού, τα επιφωνήματα αυτών που αγωνίζονταν να τεντώσουν το τόξο κι εκείνων που παρακολουθούσαν έφταναν ως τους τρεις άντρες ξεκομμένα, σαν απόηχος μακρινός. Ήταν ξένοι κι οι τρεις μ' ό,τι γινόταν στο παλάτι, όμως ο Εύμαιος κι ο Φιλοίτιος δεν ήξεραν πως τους έδενε με το ζητιάνο κάτι πολύ περισσότερο.

Ο Οδυσσέας έφερε ένα γύρω το βλέμμα του στις πόρτες που οδηγούσαν στη μεγάλη αίθουσα, στην έρημη αυλή.

— Να με, λοιπόν! Εγώ, ο Οδυσσέας! Ακόμη δε με γνωρίσατε; είπε σιγά.

Είχε ορθώσει ξαφνικά μπροστά στο Φιλοίτιο και το χοιροβοσκό το σκεβρωμένο του κορμί έτσι που τα κουρέλια δεν μπορούσαν να το κρύψουν πια. Τα δυνατά του πόδια ξεχώριζαν γυμνά ως πάνω απ' το γόνατο. Κάτι άσπριζε εκεί. Βαθύ και λείο. Πιο γυαλιστερό απ' το υπόλοιπο δέρμα. Που δε χρειάστηκε παρά να τραβήξει λίγο ακόμη τα κουρέλια του για να μπορέσουν ο Εύμαιος κι ο Φιλοίτιος να το δουν κάτω απ' το δυνατό ήλιο που έλουζε την αυλή. Το σημάδι που είχε κάνει το αγριογούρουνο στο πόδι του Οδυσσέα!

— Αν με τη χάρη του θεού σκοτώσω τους μνηστήρες, θα σας δώσω ταίρι, σπίτι και χωράφια. Θα είστε φίλοι με το

γιο μου. Πιο πολύ κι απ' αυτό. Θα είστε αδέρφια του! Κανέναν δεν άκουσα να εύχεται τόσο να γυρίσω στην πατρίδα μου όσο εσείς οι δύο! συνέχισε.

Ακόμη κι αν δεν ήταν το σημάδι, ο Φιλοίτιος κι ο Εύμαιος θα αναγνώριζαν τον Οδυσσέα και μόνο απ' τα λόγια του. Τα λόγια του βασιλιά που ήξεραν! Κάποιου που μπορούσε να 'ναι άρχοντας και φίλος κι αρχηγός μαζί. Κανένας βασιλιάς δεν ήξερε να μιλάει στο λαό του σαν κι εκείνον!

Ο Οδυσσέας δεν είχε προλάβει να τελειώσει, όταν τους πήραν και τους δυο τα κλάματα. Ρίχτηκαν στην αγκαλιά του κι οι δυο. Ο γελαδάρης κι ο χοιροβοσκός. Στην αγκαλιά του ζητιάνου που κλοτσούσαν οι μνηστήρες πετώντας του βρισιές. Του αφέντη τους, που τον περίμεναν είκοσι ολόκληρα χρόνια πιστοί, χωρίς να νοιάζονται για φοβέρες κι απειλές. Του φιλούσαν τους ώμους, το κεφάλι, τα χέρια. Κι ο Οδυσσέας έκλαιγε ανταποδίδοντας το αγκάλιασμα, ανταποδίδοντας την αγάπη τους κι εκείνος.

Θα μένανε έτσι για ώρα πολλή αν δεν ήταν ο απόηχος απ' τις φωνές εκείνων που αγωνίζονταν στη μεγάλη αίθουσα του παλατιού που έφτανε ως την έρημη αυλή. Ο Οδυσσέας τραβήχτηκε πρώτος κυρτώνοντας ξανά το κορμί, κρύβοντας κάτω απ' τα κουρέλια το ανάστημα και το σημάδι απ' την πληγή του. Υπήρχε φόβος να τους δει κάποιος κι είχε ακόμη πολλά να πει στο Φιλοίτιο και το χοιροβοσκό για τον τρόπο που έπρεπε να σταθούν πλάι του. Ό,τι ήταν να γίνει στο παλάτι, έπρεπε να γίνει γρήγορα, πριν γείρει ο ήλιος και ξημερώσουν οι θεοί τη μέρα το άλλο πρωί.

Στάθηκαν πάλι έτσι κοντά κοντά κι οι τρεις. Μα τώρα, ακόμη κι αν τους πρόσεχε κάποιος, δε θα μπορούσε να καταλάβει την αλήθεια πια. Δεν ήταν παρά ένας γερο-ζη-

τιάνος και δύο ανόητοι δούλοι που δεν έβλεπαν πέρα απ' τη μύτη τους κι έμεναν εκεί έξω, μακριά απ' το γλέντι και τις χαρούμενες φωνές του αγώνα, αταίριαστοι στον καινούριο άνεμο που φυσούσε στην Ιθάκη, στα γύρω νησιά, την αντικρινή στεριά. Που αρνιόντουσαν να καταλάβουν πως άλλοι ήταν πια οι αφέντες στο παλάτι του Οδυσσέα.

Ο Ευρύμαχος κράτησε το τόξο κοντά στη φωτιά. Το λιωμένο λίπος κολλούσε στα χέρια του. Το τόξο του Οδυσσέα γυάλιζε, έμοιαζε μαλακό σαν λίπος κι αυτό. Όμως σε ξεγελούσε. Ήταν ολοφάνερο απ' τα τεντωμένα χαρακτηριστικά του Ευρύμαχου. Οι φλέβες ξεχώριζαν στο λαιμό του απ' την προσπάθεια, φουσκώνοντας σαν γαλάζια σκοινιά.

— Δε με νοιάζει τόσο για το γάμο. Είναι που δεν μπορέσαμε ούτε να τεντώσουμε το τόξο του. Είναι που όλος ο κόσμος θα μάθει πως ο Οδυσσέας ήταν καλύτερός μας! βόγκηξε λαχανιασμένος.

— Ποιος το λέει αυτό;

Ο Αντίνοος είχε πεταχτεί όρθιος.

— Και ποιος το λέει πως θα περάσουμε τεντώνοντας δοξάρια ολόκληρη τη μέρα μας;

Ένας ψίθυρος ανακούφισης απλώθηκε στην αίθουσα ακολουθώντας τα λόγια του. Είχαν κουραστεί όλοι τους από έναν αγώνα που δεν οδηγούσε πουθενά.

— Παρατήστε τα πελέκια έτσι στημένα. Δεν πρόκειται να τα πάρει κανείς. Αύριο την αυγή στέλνουμε το Μελάνθιο να φέρει τα πιο καλά ζωντανά απ' το κοπάδι του. Να κάνουμε πρώτα θυσία στον τοξευτή, τον Απόλλωνα. Κι ύστερα τελειώνουμε και τον αγώνα!

Ο Αντίνοος σώπασε, και με μια χειρονομία που ταίριαζε σε αρχηγό έγενεψε στον κεραστή να γεμίσει με κρασί τα

ποτήρια τους. Ο ψίθυρος τριγύρω είχε αλλάξει σε ζωηρές φωνές. Οι μνηστήρες βιάζονταν να στάξουν πρώτα στους θεούς, πριν αρχίσουν να πίνουν λαίμαργα για να σβήσουν τη δίψα τους. Εκείνος ο αγώνας τούς είχε βγάλει απ' τα συνηθισμένα.

Μπροστά στις μεγάλες πόρτες της αίθουσας, ο ζητιάνος, που κανένας δεν είχε προσέξει πως έλειπε κάμποση ώρα πριν, έσταξε κι αυτός απ' το ποτήρι του στους θεούς απ' τη θέση που είχε πει ο Τηλέμαχος να του στρώσουν να καθίσει. Ύστερα ύψωσε λιγάκι τη φωνή, ν' ακουστεί μέσα στο ζωηρό κουβεντολόι που 'χε απλωθεί ολόγυρα.

— Μια κι αποφασίσατε ν' αφήσετε τον αγώνα για αύριο, αφέντη Αντίνοε, κι εσύ Ευρύμαχε κι όλοι σας, άστε με τώρα και μένα να δοκιμάσω τη δική μου δύναμη. Να δω αν βαστάνε σαν και πρώτα τα χέρια μου ή μου τα τσάκισαν οι θάλασσες κι οι ταλαιπωρίες.

Αν κάποιος πέταγε ένα βράχο καταμεσής στη μεγάλη αίθουσα του παλατιού της Ιθάκης, δε θα την αναστάτωνα περισσότερο. Το κουβεντολόι των μνηστήρων που γεύονταν τη ανακούφιση μετά από κείνο τον αγώνα που τους ντρόπιαζε και δεν οδηγούσε πουθενά είχε γίνει ξαφνικά θυμωμένες φωνές. Εκείνος ο ξένος τούς πρόσβαλλε λέγοντας με τον τρόπο του πως ίσως ήταν καλύτερος απ' αυτούς. Τι θα γινόταν αν κάποιος θεός τύχαινε να 'ναι πλάι του και κατάφερνε να λυγίσει το δοξάρι τελικά; Τι θα γινόταν αν κατάφερνε ένας ζητιάνος ό,τι δεν είχαν καταφέρει εκείνοι;

Ο Αντίνοος είχε πεταχτεί πάλι απ' τη θέση του. Του φώναζε πως μονάχα κάποιος που του είχε θολώσει το κρασί ολότελα το νου θα το τολμούσε αυτό.

Προσπαθώντας ν' ακουστεί μέσα στις φωνές, η Πηνελόπη, που καθόταν τόσο ώρα σιωπηλή παρακολουθώντας τον

αγώνα, μάταια ζητούσε να μην περιφρονούν έτσι τον ξένο της. Ο ζητιάνος, έλεγε, δεν είχε βέβαια σκοπό ν' αγωνιστεί και να νικήσει για να την παντρευτεί. Το ήξεραν όλοι τους. Αν κατάφερνε να λυγίσει το δοξάρι, το δικό του δώρο θα ήταν να του δώσει καινούρια ρούχα και να τον στείλει στην πατρίδα του.

— Κανένας άλλος εκτός από μένα δεν έχει το δικαίωμα να δώσει το τόξο του πατέρα μου!

Τα λόγια του Τηλέμαχου σκέπασαν τη φωνή της μητέρας του. Είχε μιλήσει έχοντας το πρόσωπο στραμμένο στη βασίλισσα, μα ήταν ολοφάνερο πως προσπαθούσε να υψώσει το ανάστημά του στους μνηστήρες περισσότερο.

Ξαφνιασμένη η Πηνελόπη κοίταξε για λίγο το γιο της, που της ζητούσε τώρα με τρόπο προσταχτικό να γυρίσει στην κάμαρά της, στη ρόκα της και τον αργαλειό, γιατί τα τόξα ήταν πράγματα να τα νοιάζονται οι άντρες του σπιτιού, και περισσότερο ο ίδιος. Ύστερα, χωρίς να πει λέξη σηκώθηκε και βγήκε απ' την αίθουσα με τις δούλες που τη συνόδευαν ξοπίσω της.

Τότε ο Εύμαιος τινάχτηκε απ' τη θέση του και, παίρνοντας το τόξο που είχε αφήσει ο Ευρύμαχος παράμερα, έκανε ένα βήμα προς το ζητιάνο. Είχε δει το νόημα που του έκανε με τα μάτια ο αφέντης του. Το σχέδιο που είχε εξηγήσει ο Οδυσσέας σ' αυτόν και το Φιλοίτιο έξω στην αυλή ξεκινούσε ακριβώς εκείνη την ώρα.

Μέσα στην αίθουσα η αναστάτωση απ' τα λόγια της βασίλισσας και του Τηλέμαχου, που δεν είχε καταλαγιάσει ακόμη ολότελα, έγινε φασαρία ξανά.

— Πού το πας αυτό, βρε χαμένες χοιροβοσχές;

Ο Εύμαιος κοκάλωσε στη θέση του. Κοίταξε πρώτα εκείνον απ' τους μνηστήρες που του 'χε βάλει τη φωνή, ύστερα, σαν αγρίμι που βρέθηκε ξαφνικά ανάμεσα σε πολ-

λους κυνηγούς, το βλέμμα του πετάρισε τρομαγμένο ολόγυρα. Το τόξο του Οδυσσέα, γλιστρώντας απ' τις πλατιές του χούφτες, στάθηκε πάλι όρθιο στη θέση που το 'χε αφήσει λίγο πριν ο Ευρύμαχος.

— Φέρε το τόξο, γέρο!

Ήταν ξανά ο Τηλέμαχος.

— Εύμαιε, μην ακούς κανένα, γιατί αλίμονό σου, είμαι δυνατότερος από σένα, του φώναξε. Και μακάρι να ήμουνα και απ' όλους τους μνηστήρες μαζί ο πιο δυνατός, για να τους διώξω κακήν κακώς από δω μέσα!

Πρώτος έβαλε τα γέλια ο Αντίνοος. Η οργή του Τηλέμαχου, οι απειλές στον ηλικιωμένο δούλο κι ύστερα σε κείνους έμοιαζαν ολότελα παιδιάστικες. Ένας νεαρός που προσπαθούσε να τους πείσει πως έγινε ξαφνικά άντρας!

Βλέποντας τον Αντίνοο, οι άλλοι μνηστήρες ξέσπασαν σε γέλια κι αυτοί, όμως ο Εύμαιος, ξεθαρρεμένος, είχε αρπάξει το τόξο και το σαίτολόγο ξανά, κι ενώνοντας με δυο πελώριες δρασκειλιές τον τόπο που τον χώριζε απ' τον αφέντη του, τα άφησε και τα δυο μπροστά στον Οδυσσέα.

Τα γέλια έπαψαν αμέσως μέσα στην αίθουσα. Ήταν πολύ να σηκωθεί κάποιος να τα πάρει απ' το ζητιάνο τώρα πια. Κανένας δεν ήθελε να τραβήξει περισσότερο εκείνη η δυσάρεστη ιστορία.

Οι μνηστήρες κοίταζαν τον ξένο, που είχε πάρει το βασιλικό όπλο στα χέρια του. Το άγγιξε μια με τις παλάμες, μια με τις άκριες των δαχτύλων του. Το 'ψαχνε σαν κάποιος που ξέρει πολύ καλά από τέτοια πράγματα.

Μέσα στην αίθουσα ακούστηκαν πάλι ψίθυροι. Εκείνος ο πονηρός ζητιάνος ποιος ξέρει τι σκοπό είχε και τόλμησε να ζητήσει να του δώσουν ένα όπλο σαν κι αυτό. Μπορεί να ήτανε τεχνίτης που έφτιαχνε τόξα κι ήθελε να κλέφει τον τρόπο που ήταν φτιαγμένο για να σκαρώσει άλλο

όμοιο. Μπορεί να 'ταν κυνηγός. Η αίσθηση πως ίσως τα κατάφερνε τελικά να τεντώσει το τόξο του Οδυσσέα είχε απλωθεί μαζί με τους ψιθύρους ολόγυρα. Όμως κανένας απ' τους μνηστήρες δε σάλεψε πάλι απ' τη θέση του, σαν να τους κρατούσε εκεί κάποιος θεός.

— Ακόμη κι έτσι, δε θα μπορέσει να το τεντώσει!

Η φωνή ενός απ' τους μνηστήρες ακούστηκε δυνατότερη. Δεν πρόφτασε άλλος να συμφωνήσει μαζί του. Ο ζητιάνος είχε πάψει να ψάχνει και να στριφογυρίζει το τόξο στα χέρια του. Το κράτησε με το ένα χέρι γερά, ύστερα έπιασε με το άλλο τη χορδή. Και με μια μονάχα κίνηση την τέντωσε επάνω του!

Τα δάχτυλά του την άγγιξαν δοκιμάζοντάς τη σαν τον τραγουδιστή που δοκιμάζει τις χορδές της λύρας του. Κι εκείνη του απάντησε στο άγγιγμα. Κελάηδησε σαν να 'ταν χελιδόνι.

Ένα βουητό απλώθηκε στην αίθουσα. Ήχοι απογοήτευσης, που ήταν πολύ μεγάλη για να καταφέρουν να γίνουν λέξεις. Το ρόδινο χρώμα απ' τα νεανικά καλοζωισμένα πρόσωπα των μνηστήρων είχε χαθεί, λες κι ένας αέρας κακός είχε φυσήξει ξαφνικά παίρνοντάς το μαζί του. Ο ζητιάνος τέντωσε το τόξο που εκείνοι μάταια προσπαθούσαν να λυγίσουν ολόκληρο το πρωινό με ευκολία που τους είχε τρομάξει.

Έξω, κάπου όχι πολύ μακριά απ' το παλάτι, ακούστηκε μια δυνατή βροντή. Τα μάτια του Οδυσσέα πετάρισαν για μια στιγμή. Ο Δίας τού έστελνε το μήνυμά του πάλι. Κράτησε το τόξο στο ένα χέρι του. Μπορούσε να νιώσει τη γνώριμη αίσθηση του όπλου στη χούφτα και στις άκριες των δαχτύλων του. Το τόξο ήταν έτσι όπως το 'χε αφήσει είκοσι χρόνια πριν. Είχε σιγουρευτεί τόση ώρα που το στριφογύριζε στα χέρια του. Το σαράκι το 'χε σεβαστεί,

δεν το 'χε αγγίξει για να το καταστρέψει. Ο Οδυσσέας άπλωσε το άλλο χέρι και πήρε μια σαΐτα απ' τη σαΐτοθήκη που του 'χε βάλει στο τραπέζι μπροστά του ο Εύμαιος. Τη στριφογύρισε κι αυτήν πριν την κρατήσει ανάμεσα στα δάχτυλά του. Ύστερα, πιάνοντας μαζί το τόξο και τη χορδή, σημάδεψε.

Το σιγανό σφύριγμα της σαΐτας ακούστηκε ξανά σαν βροντή, μέσα στην ησυχία που 'χε απλωθεί στην αίθουσα. Για μια στιγμή χάθηκε απ' τα μάτια όλων. Ύστερα την είδαν να καρφώνεται στον τοίχο, ακριβώς στο σημάδι που είχε βάλει ο Τηλέμαχος αντίκρυ απ' τα στημένα πελέκια του πατέρα του. Τα 'χε περάσει και τα δώδεκα κι είχε καρφωθεί ακριβώς εκεί πέρα!

Ο ζητιάνος καθόταν πάντα πλάι στο κατώφλι του παλατιού. Είχε σημαδέψει από κει, καθισμένος, χωρίς να σαλέψει απ' τη θέση του.

— Να λοιπόν που ο ξένος σου δε σε ντρόπιασε, Τηλέμαχε, είπε γελαστά. Και μου φαίνεται πως κάτι αξίζω κι εγώ ακόμη!

Το βλέμμα του Οδυσσέα είχε καρφωθεί τώρα στα μάτια του γιου του. Λίγο πριν σημαδέψει ανάμεσα στα πελέκια, είχε σιγουρευτεί πως ο Εύμαιος κι ο Φιλοίτιος δεν ήταν στην αίθουσα. Ο πρώτος θα 'χε πάει κιόλας, όπως ήταν το σχέδιό τους, να παραγγείλει στην Ευρύκλεια να κλειστεί με τις δούλες στα πίσω δωμάτια του παλατιού κι ό,τι κι αν ακούσουν να μη σαλέψουν από κει. Ο δεύτερος θα 'χε ασφαλίσει τώρα πια, όπως είχαν συμφωνήσει, τις πόρτες της αυλής. Από κείνη τη στιγμή κανένας δεν έπρεπε ούτε να μπει ούτε να βγει απ' το παλάτι της Ιθάκης.

— Ήρθε η ώρα να ετοιμάσουμε το τραπέζι, συνέχισε ο Οδυσσέας κοιτάζοντας πάντα με σημασία το γιο του, που

είχε καρφωμένα τα μάτια στον πατέρα του κι αυτός. Γιατί πρέπει να προλάβουν να διασκεδάσουν οι μνηστήρες όσο φέγγει ακόμη!

Τα συμφωνημένα λόγια έκαναν τον Τηλέμαχο να τινάχτει απ' τη θέση του. Πέταξε το μανδύα που φορούσε κρεμώντας στους ώμους του το σπαθί. Ύστερα άρπαξε ένα κοντάρι που 'χε αφήσει πλάι του και, διασχίζοντας την αίθουσα πήγε να σταθεί κοντά στον πατέρα του, την ίδια ώρα που πεταγόταν όρθιος κι εκείνος.

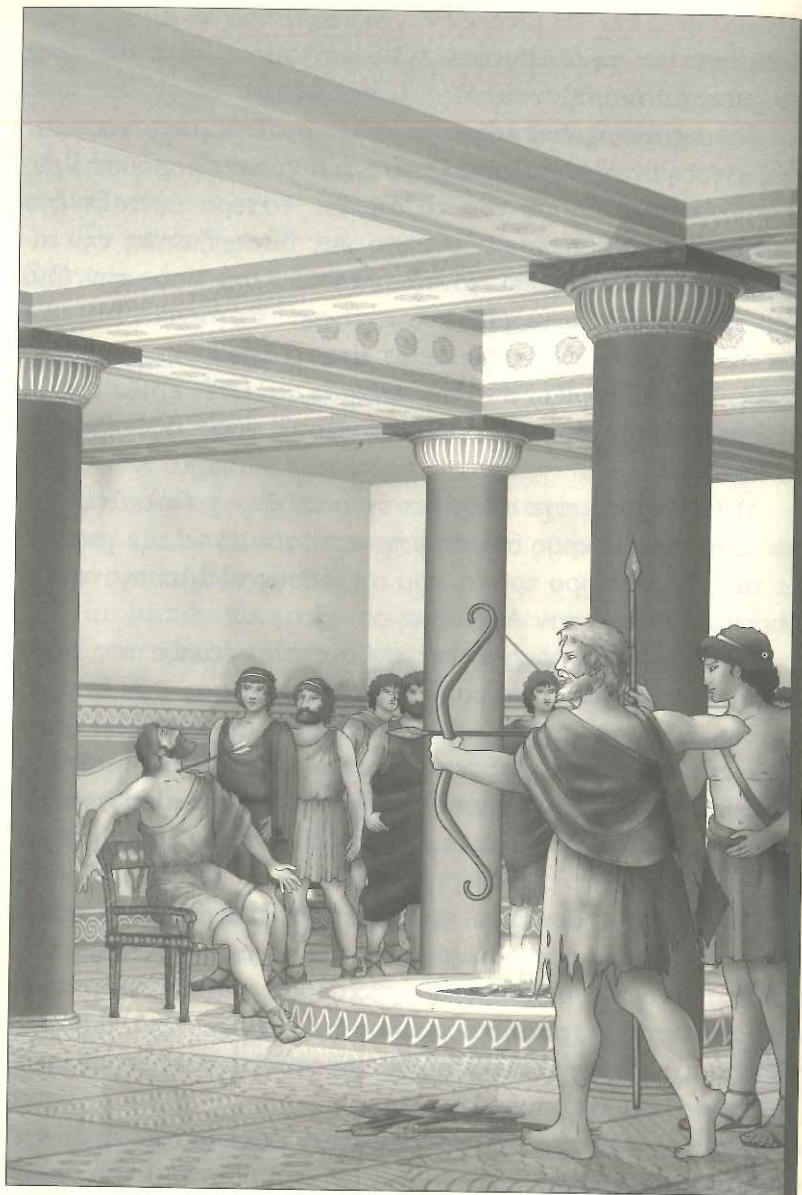
— Αυτός ο αγώνας τέλειωσε, είπε ο ζητιάνος με βαριά φωνή. Τώρα θα ρίξω σ' άλλο σημάδι, που δεν έριξε ακόμη κανείς. Και μακάρι να μ' αξίωνε τέτοια χαρά ο Φοίβος να το πετύχω!

Ο Οδυσσέας είχε αδειάσει τη σαΐτοθήκη. Οι σαΐτες ξεχώριζαν ένας μικρός σωρός μπροστά του. Διάλεξε μια και με τον ίδιο σίγουρο τρόπο που σημάδευε ανάμεσα στα πελέκια σημάδεψε τον Αντίνοο.

Το απαλό σφύριγμα της σαΐτας που έσκιζε τον αέρα ακούστηκε ξανά. Η χάλκινη μύτη της πέρασε σαν αστραπή την αίθουσα απ' το κατώφλι της πόρτας ως εκεί όπου κάθονταν οι μνηστήρες, εκεί που ο Αντίνοος ετοιμαζόταν να πιει κρασί απ' το χρυσό ποτήρι που κρατούσε στα χέρια του. Και βρίσκοντάς τον στο λαιμό του, τον τρύπησε πέρα για πέρα!

Ο Αντίνοος δεν είχε προλάβει να καταλάβει τι συνέβαινε. Έπεσε βαρύς, παρασέρνοντας το στρωμένο τραπέζι από μπροστά του. Ψημένα κρέατα και ψωμιά σκόρπισαν στο πάτωμα. Η χρυσή κούπα του 'χε ξεφύγει απ' τα χέρια, το κρασί χυνόταν, μπερδευόταν με το αίμα που έτρεχε απ' το στόμα και τα ρουθούνια του.

Το άγριο θέαμα του θανάτου, πιο δυνατό ακόμη κι απ' το ξάφνιασμα, αντί να παγώσει με τη φρίκη του τους μνη-

στήρες, σαν να τους άρπαξε έναν έναν ταρακουνώντας τους απ' τις θέσεις τους.

— Τι έκανες, μωρέ; Σκότωσες το πρώτο αρχοντόπουλο του νησιού! Τώρα θα σε φάνε κι εσένα τα όρνια!

Θρονιά αναποδογύριζαν και τραπέζια σέρνονταν μακριά, καθώς οι μνηστήρες πετάγονταν όρθιοι, έτοιμοι να ορμήσουν στο ζητιάνο, ψάχνοντας ολόγυρα μανιασμένοι για τα όπλα που ήξεραν πως βρίσκονταν κρεμασμένα στους τοίχους του παλατιού. Ο Τηλέμαχος τους είχε πει πως τα 'κρυψε για να τα προφυλάξει απ' τους καπνούς της φωτιάς, όμως κανένας δε φαινόταν να το θυμάται. Μα το χειρότερο δεν ήταν αυτό. Πιστεύοντας πως ο ζητιάνος είχε από λάθος σκοτώσει τον Αντίνοο, το αληθινά χειρότερο δεν το ήξεραν ακόμη.

Με τα πόδια γερά στερεωμένα στο κατώφλι του παλατιού, εκείνος έμοιαζε με βράχο που πάνω του κάποιος είχε σκαλίσει ανθρώπινη μορφή. Το κεφάλι, τα χέρια, το πρόσωπο. Βάζοντας να καίνε χίλιες φωτιές στα μάτια του. Ακόμη πιο άγριες, ακόμη πιο εκδικητικές απ' τις φωτιές που 'χαν κάψει δέκα χρόνια πριν την πόλη της Τροίας.

— Σκυλιά, που νομίσате πως δε θα ξαναγυρίσω! Που μου τρώγατε το βιος χωρίς να φοβάστε τους θεούς, που πλαγιάζατε με τις δούλες μου. Και θέλατε να παντρευτείτε τη γυναίκα μου ενώ ζούσα! Να τα τα δίχτυα του Χάρου, απλώθηκαν κιόλας απάνω σας!

Η φωνή του Οδυσσέα αντιβούιζε χτυπώντας πάνω στους τοίχους και τα ψηλά δοκάρια της σκεπής του παλατιού. Είχε είκοσι ολόκληρα χρόνια ν' ακουστεί εκεί μέσα και, σαν να 'χε μαζέψει όλες τις φορές που θα 'πρεπε να 'χει ακουστεί, έλεγε πως θα γκρεμίσει με τη δύναμη και την αγριάδα της τους τοίχους και τα δοκάρια που συγκρατούσαν τη σκεπή του παλατιού της Ιθάκης.

Ο τρόμος του θανάτου, αυτός που 'χε χλωμιάσει τα πρόσωπα των μνηστήρων πριν, όταν είδαν τρυπημένο τον λαιμό του Αντίνοου, είχε γίνει χειροπιαστός ξαφνικά. Έμοιαζε τώρα σαν ένα κοπάδι όρνια που γέμιζαν την αίθουσα φτεροκοπώντας ανάμεσά τους, αγγίζοντάς τους με τις μαύρες φτερούγες τους.

Εκείνος ο ξένος, ο ζητιάνος, ήταν ο Οδυσσέας που είχε ξαναγυρίσει!

Νιώθοντας πως δεν ωφελούσε ο πανικός, ο Ευρύμαχος προχώρησε ένα βήμα μπροστά. Βασιζόταν στον καλό λόγο, στον τρόπο που πίστευε πως ήξερε να βάζει μ' αυτόν το λόγο στη σειρά πράγματα.

— Αν είσαι πραγματικά ο Οδυσσέας, είτε θαρρετά, αυτός που ξέραμε όλοι μας πως νοιάζεται για το λαό του, σταμάτα εδώ, όσο μεγάλη κι αν είναι η δίψα σου για εκδίκηση. Γιατί τον πραγματικό ένοχο τον έχεις τιμωρήσει κιόλας!

Μιλούσε με τον ήρεμο τρόπο που έχουν οι κήρυκες όταν πάνε να διαπραγματευτούν για ειρήνη ή για πόλεμο. Ο μεγάλος φταίχτης, έλεγε ο Ευρύμαχος, ήταν ο Αντίνοος. Αυτός ήταν που ήθελε να παντρευτεί την Πηνελόπη με σκοπό να γίνει βασιλιάς της Ιθάκης. Για τον ίδιο λόγο είχε σχεδιάσει να σκοτώσουν τον Τηλέμαχο. Για να γίνει βασιλιάς στη θέση του. Μα τώρα πια ο Αντίνοος ήταν νεκρός και το φταίξιμο των υπόλοιπων, γιατί, ναι, ήταν μεγάλο το φταίξιμο, μπορούσε να ξεπληρωθεί με χρυσάφι και χαλκό, με ζωντανά διπλά και τρίδιπλα απ' όσα είχαν σπαταλήσει οι μνηστές γλεντοκοπώντας σε ξένο σπίτι.

Σπρώχνοντας η μια την άλλη οι λέξεις στα χείλη του Ευρύλοχου βιάζονταν να ρίξουν όλα τα βάρη σ' ένα μοναχά, λαχταρώντας την ελπίδα για τους υπόλοιπους. Όμως ο Οδυσσέας έβαζε κιόλας καινούριο βέλος στο τόξο του. Για

το βασιλιά της Ιθάκης κανένα δόσιμο δεν ήταν αρκετό να ξεπλύνει τα άνομα που είχαν γίνει όσο καιρό έλειπε απ' την πατρίδα του. Αν οι μνηστές ήθελαν να τον πολεμήσουν, ας το έκαναν, τους φώναξε. Γιατί αυτός δεν το 'χε σκοπό να λυπηθεί κανέναν!

Τα μαύρα όρνια του θανάτου, που είχαν σταθεί για λίγο πάνω στα ξύλινα δοκάρια της στέγης του παλατιού, χίμηξαν πάλι ανάμεσα στους μνηστές φτεροκοπώντας απειλητικά.

Ο Ευρύμαχος ξεγύμνωσε το σπαθί του. Εκείνος ο άντρας στο κατώφλι του παλατιού έμοιαζε να 'χει πάρει την απόφασή του από καιρό. Τα λόγια δεν μπορούσαν να τον αγγίξουν. Μα μπορούσαν να τον αγγίξουν τα σπαθιά, αυτά που είχαν όλοι τους. Πολλά σπαθιά για έναν άντρα μονάχο!

Ο Ευρύμαχος όρμησε πρώτος προς το μέρος του Οδυσσέα, φωνάζοντας στους άλλους μνηστές να τον ακολουθήσουν. Κι εκεί τον βρήκε ο θάνατος. Με μια σαΐτα που, αφήνοντας το σιγανό σφύριγμα του φαρμακερού φιδιού, ήρθε να τον βρει κατάστηθα. Ο Ευρύμαχος σωριάστηκε ένα βήμα πιο πέρα απ' τον Αντίνοο, ανάμεσα σε κρέατα και χυμένα κρασιά, ανάμεσα σε ψωμιά που τα 'χε κιόλας μολύνει το αίμα. Όμως τα λόγια του στους μνηστές δεν είχαν πάει χαμένα. Ο Αμφίνομος ετοιμαζόταν κιόλας να επιτεθεί στον Οδυσσέα κι αυτός. Δεν είχε υπολογίσει τον Τηλέμαχο. Είχε ξεχάσει πως ο νεαρός που κατάπινε την ντροπή του κοκκινίζοντας για όλα όσα γίνονταν στο σπίτι του δεν ήταν ο ίδιος τον τελευταίο καιρό.

Για τον Αμφίνομο, για όλους, ο κίνδυνος ήταν ο Οδυσσέας. Όμως το κοντάρι που κρατούσε ο Τηλέμαχος μπορούσε να σκοτώσει το ίδιο με τα βέλη του πατέρα του. Ο γιος του Οδυσσέα το τίναξε με μια καλοζυγισμένη κίνηση

κι εκείνο καρφώθηκε τρυπώντας πέρα για πέρα τον Αμφινόμο, στέλνοντάς τον να κυλιστεί χάμω στο λερωμένο δάπεδο της αίθουσας, πλάι στους δυο άλλους που είχε σκοτώσει ο πατέρας του πριν από κείνον.

Τώρα κανέννας απ' τους μνηστήρες δεν τολμούσε έτσι αφύλαχτος να ριχτεί με γυμνό σπαθί προς το μέρος του άντρα που τους σαΐτευε απ' το κατώφλι του παλατιού. Κρυμμένοι πίσω απ' τα τραπέζια και τα θρονιά, προσπαθούσαν να τον πλησιάσουν μ' όσο γινόταν μεγαλύτερη ασφάλεια.

Μα ένας ένας πέφτανε κι εκείνοι νεκροί. Τα βέλη του Οδυσσέα, που στην Τροία μονάχα με το Φιλοκτήτη μπορούσε ν' ανταγωνιστεί στην τέχνη του τόξου, κόβανε κάθε φορά και μια ζωή βρίσκοντας το στόχο τους, μα οι μνηστήρες ήτανε πολλοί ακόμη κι ο σωρός απ' τα βέλη μπρος στα πόδια του βασιλιά της Ιθάκης όλο και λιγόστευε.

Ο Τηλέμαχος γύρισε το βλέμμα στην αίθουσα. Σε λίγο που θα σώνονταν τα βέλη του πατέρα του οι μνηστήρες θα μπορούσαν να πλησιάσουν. Κι εκείνοι οι δυο, μαζί με τον Εύμαιο και τον Φιλοίτιο, που είχαν γυρίσει στο μεταξύ και στέκονταν πλάι τους, θα 'ταν λίγοι για να τους κρατήσουν.

Τα όπλα που είχε φυλάξει στην οπλοθήκη το περασμένο βράδυ και μάταια έψαχναν να τα βρουν οι μνηστήρες χρειάζονταν τώρα σ' αυτούς.

— Πρέπει να φέρω όπλα για μας τους τέσσερις, πατέρα! είπε βιαστικά.

Είδε τον Οδυσσέα, που του κούνησε καταφατικά το κεφάλι του.

— Βιάσου! Θα με σπρώξουν απ' την πόρτα αν τελειώσουν τα βέλη μου. Δεν μπορώ να τους πολεμώ μονάχος!

Μιλούσε με τα μάτια πάντα καρφωμένα στους μνη-

στήρες, σημαδεύοντας καθέναν που τολμούσε να ξεμυτίσει πίσω από ένα τραπέζι, πίσω από ένα σκαμνί.

Ο Τηλέμαχος έγνεψε στους δύο δούλους. Εκείνοι πλησίασαν, στάθηκαν ακόμη πιο κοντά στον Οδυσσέα, καθώς ο ίδιος γλιστρούσε προς την οπλοθήκη. Υπήρχαν κι άλλα όπλα εκεί εκτός απ' αυτά που 'χαν ξεκρεμάσει απ' τους τοίχους το προηγούμενο βράδυ με τον πατέρα του κάτω απ' το χρυσό φως που τους έριχνε το λυχνάρι της Αθηνάς. Πολλά όπλα, απ' τον καιρό του παππού του, γερο-Λαέρτη, ακόμη.

Ο Τηλέμαχος διάλεξε τέσσερις ασπίδες, θώρακες, περικεφαλαίες, δυο δόρατα για τον καθένα τους. Τα κουβάλησε στο κατώφλι εκεί που στεκόταν ο πατέρας του εξακολουθώντας να πολεμάει μονάχος. Αρματώθηκε πρώτος. Οι δυο βοσκοί αρματώθηκαν με τη σειρά τους κι αυτοί. Στάθηκαν κι οι τρεις πλάι στον Οδυσσέα, που ακουμπούσε εκείνη τη στιγμή το τόξο στον παραστάτη της πόρτας του παλατιού. Οι σαΐτες του είχαν τελειώσει πια. Και βιαζόταν να φορέσει τα άρματα του πολέμου κι εκείνος.

Πίσω απ' τα αναποδογυρισμένα τραπέζια, μια φωνή καλούσε τους μνηστήρες να πάρουν κουράγιο την ίδια στιγμή. Υπήρχε μια μικρή πορτούλα που έβγαζε έξω στην αυλή του παλατιού. Κάποιος φώναζε πως έπρεπε να φτάσουν ως εκεί. Να βγουν και να φωνάξουν το λαό. Όλα τ' αρχοντόπουλα απ' το βασίλειο της Ιθάκης ήταν μαζεμένα σε κείνη την αίθουσα. Ο Οδυσσέας, ο βασιλιάς, ξαναγύρισε, όμως αυτό δεν του 'δινε το ελεύθερο να τους σημαδεύει έτσι σαν να 'ταν κοπάδι από τρομαγμένα αγριόγίδα. Ο λαός της Ιθάκης μπορούσε να τον εμποδίσει και να τους γλιτώσει!

Ήταν ένας απ' τους μνηστήρες, ο Αγέλαος, μα τον έκοψε η τραχιά φωνή του Μελάνθιου. Δε θα μπορούσαν να

φτάσουν εύκολα στην πορτούλα, του έλεγε. Και να φτάνανε, υπήρχε η αυλή, οι γερές πόρτες που χώριζαν το παλάτι απ' το δρόμο και την πόλη. Άλλο έπρεπε να κάνουν εκείνη τη στιγμή. Ν' αρματωθούν κι αυτοί. Ήταν πολύ περισσότεροι, μπορούσαν πάντα να πολεμήσουν!

Η βουή απ' τη μεριά των μνηστήρων σκέπασε τα λόγια του. Όρθιοι στο κατώφλι, ο Οδυσσέας, ο γιος του κι οι δυο δούλοι μέσα απ' τα ανοίγματα που άφηναν στο πρόσωπο οι περικεφαλαίες έψαχναν με αγριωπά βλέμματα την αίθουσα περιμένοντας να βγει κάποιος απ' την κρυφώνα του. Δεν είχαν δώσει σημασία στα λόγια του Μελάνθιου. Δεν υπήρχε ούτε μια ασπίδα, ούτε ένα κοντάρι ν' αρματωθούν οι μνηστήρες εκεί μέσα.

Πρώτος πρόσεξε ο Οδυσσέας την κίνηση πίσω απ' τις κρυφώνες τους. Τον ήχο από φωνές και σιδερικά που χτυπούσαν αναμεταξύ τους βιαστικά. Μέσα απ' τα ανοίγματα της χάλκινης περικεφαλαίας οι φωτιές που τινάζονταν απ' τα μάτια του έγιναν ακόμη πιο άγριες. Εκείνοι οι άχρηστοι είχαν καταφέρει να βρουν όπλα και αρματώνονταν!

Ο Οδυσσέας γύρισε και το βλέμμα του συναντήθηκε με του Τηλέμαχου. Κάτι άσχημες φλόγες τρεμπαιζαν κι εκεί. Για λίγο πατέρας και γιος κοιτάζονταν ξαφνιασμένοι, σιωπηλοί. Ύστερα σαν κάτι να θυμήθηκε ξαφνικά, ο Τηλέμαχος χτύπησε με οργή το κοντάρι που κρατούσε στο πάτωμα.

— Εγώ φταίω, πατέρα! Πρέπει να ξέχασα πάνω στη βιασύνη μου την οπλοθήκη ανοιχτή. Και κάποιος τους κουβαλάει όπλα από κει πέρα!

— Είναι ο Μελάνθιος!

Η φωνή του χοιροβοσκού, γεμάτη οργή, ακούστηκε πλάι τους. Ο Οδυσσέας γύρισε τώρα προς το μέρος του.

— Τρέξε γρήγορα, Εύμαιε!

Χωρίς να περιμένει να του πει τίποτε άλλο ο αφέντης του, ο Εύμαιος όρμησε προς την οπλοθήκη με το Φιλοίτιο ξοπίσω του.

— Πιάστε τον, δέστε τον και κρεμάστε τον απ' τα χέρια στα δοκάρια της σκεπής, να μην μπορεί να ξεφύγει!

Τώρα ο Οδυσσέας δεν ήταν πια ο ένας άντρας που 'χε έρθει απ' τα ξένα, εκδικητής σ' όσους ατίμαζαν το σπίτι του. Υπήρχε κάτι απ' τη γνώριμη ανάσα του πολέμου ολόγυρα. Κι ο Οδυσσέας ήταν ο αρχηγός ξανά. Αυτός που έπρεπε να οδηγήσει για άλλη μια φορά τους συντρόφους του σε μια δύσκολη μάχη.

Γυρόφερε το βλέμμα όλο έξαψη, έτσι όπως έκανε στην Τροία για να σιγουρευτεί πως οι άλλοι αρχηγοί των Αχαιών βρίσκονταν με τους δικούς τους πλάι του. Για λίγο ήταν μονάχος του, εκείνος κι ο Τηλέμαχος. Ύστερα ο Φιλοίτιος με το χοιροβοσκό, έχοντας τελειώσει ό,τι τους είχε προστάξει να κάνουν στην οπλοθήκη, ήρθαν να σταθούν στο πλευρό τους. Τέσσερις άντρες αντίκρυ σε πολλούς, που είχαν προλάβει ν' αρματωθούν οι περισσότεροι.

Στο μαντρί του Εύμαιου ο Τηλέμαχος τον είχε ρωτήσει ποιον θα 'χαν βοηθή σ' ό,τι ήταν αποφασισμένοι να κάνουν. «Η Αθηνά κι ο Δίας δεν είναι αρκετοί;» του 'χε πει, όλο καμάρι και σιγουριά. Και το πρόσωπο του γιου του άστραψε.

Τώρα, στη μεγάλη αίθουσα του παλατιού της Ιθάκης, ο Οδυσσέας δεν μπορούσε να ξεχωρίσει καλά τα χαρακτηριστικά του Τηλέμαχου. Τα έκρυβε η περικεφαλαία. Όμως θ' αναρωτιόταν το ίδιο κι αυτός, γιατί ήταν ακόμη μοναχοί τους.

Ο Οδυσσέας έσπρωξε με θυμό πίσω στο βάθος του μυαλού του τη σκέψη πως η Αθηνά τον ξεγέλασε. Οι θεοί καταλαβαίνουν τις σκέψεις των ανθρώπων. Κι εκείνη ακρι-

βώς τη στιγμή που νικούσε την ασέβεια, ένωσε τη θείκη παρουσία δίπλα του.

Για όλους τους άλλους δεν ήταν παρά ένας ακόμη άντρας που είχε έρθει —παράξενο, κανέννας δε φαινόταν ν' αναρωτιέται πώς— να του συμπαρασταθεί. Ο Μέντορας! Ήταν φίλος του από παλιά. Όλοι το 'ξεραν, ίσως γι' αυτό τους είχε φανεί φυσική η παρουσία του εκεί μέσα.

Απ' την αίθουσα ακούστηκαν φωνές. Κάποιοι προσπαθούσαν να φοβίσουν το Μέντορα, να τον εμποδίσουν να πολεμήσει πλάι στο βασιλιά.

— Θα τον ξεκάνουμε και θα πληρώσεις μαζί του κι εσύ! Και μαζί με σένα κι όλη η οικογένειά σου!

Όμως οι απειλές έμοιαζαν να μη φτάνουν καν στ' αυτιά του Μέντορα. Είχε υψώσει πλάι στον Οδυσσέα το κορμί κεντρίζοντάς τον να πολεμήσει για την τιμή του σπιτιού του, έτσι όπως πολεμούσε για να πατήσει το κάστρο του Πρίαμου κάποτε. Καλώντας τον να δει πώς θα μαχόταν κι εκείνος, ο φίλος του, αυτή τη φορά μαζί του!

Ύστερα ο Μέντορας χάθηκε ξαφνικά, έτσι όπως είχε εμφανιστεί. Μα κανέννας δεν μπόρεσε να το δει αυτό, εκτός απ' τον ίδιο τον Οδυσσέα. Πως ο φίλος του είχε γίνει χελιδόνι που πέταξε ψηλά στα μαυρισμένα δοκάρια της στέγης του παλατιού. Στάθηκε εκεί, κοιτάζοντας κάτω τους ανθρώπους που ετοιμάζονταν ν' αλληλοσκοτωθούνε. Ο Οδυσσέας έκανε σιωπηλά μια ευχαριστήρια προσευχή. Η Αθηνά Παλλάδα είχε έρθει να τον βεβαιώσει πως βρισκόταν κοντά του, έτοιμη να τον βοηθήσει.

Τα κοντάρια είχαν αρχίσει να πέφτουν κι απ' τις δυο πλευρές, μα το βλέμμα της Αθηνάς που κοίταζε από ψηλά έκανε τα μισά απ' αυτά να ξεστρατίζουν. Άλλα πέφτανε χτυπώντας του τοίχους του παλατιού κι άλλα καρφώνονταν γέρνοντας πάνω στο πάτωμα. Τα κοντάρια απ' την

πλευρά των μνηστήρων, γιατί εκείνα που ρίχνανε ο Οδυσσέας κι ο Τηλέμαχος, ο Φιλοίτιος κι ο χοιροβοσκός, βρίσκανε πάντα το στόχο τους.

Το αστραφτερό βλέμμα της Αθηνάς από ψηλά τύφλωνε τα μάτια των μνηστήρων και θόλωνε το νου, έκανε τα χέρια τους να τρέμουν ακόμη περισσότερο απ' ό,τι θα μπορούσαν να τρέμουν τα χέρια νεαρών γλεντζέδων που είχαν συνηθίσει να κονταρεύουν μονάχα αγρίμια στα κυνήγια τους. Ο ένας μετά τον άλλο οι μνηστήρες σωριάζονταν νεκροί.

Μέσα απ' τα βογκητά και τις ανάσες της αγωνίας τους, ακούγονταν οι φωνές του Αγέλαου, που προσπαθούσε να ψυχώσει τους υπόλοιπους, όμως σε λίγο ο Οδυσσέας θα τον έριχνε νεκρό κι αυτόν.

Και τότε, από ψηλά, απ' τα μαυρισμένα δοκάρια της οροφής του παλατιού, η θεά Αθηνά έδειξε την τρομερή ασπίδα της. Το χελιδόνι είχε γίνει η Αθηνά Παλλάδα, η κόρη του Δία που μοίραζε δικαιοσύνη, φοβερή πάνω στην οργή της ώρας που έρχεται να τιμωρήσει τους ένοχους. Δεν υπήρχε πια χέρι να πολεμήσει τον Οδυσσέα και τους συντρόφους του κρατώντας κοντάρι ή σπαθί. Ο πανικός είχε σκορπίσει μέσα στην αίθουσα τους μνηστήρες. Πάσχιζαν να ξεφύγουν, αλλά δρόμος για τη σωτηρία δεν υπήρχε πουθενά. Μονάχα χοντροί τοίχοι κι αμπαρωμένες πόρτες κι ένας βασιλιάς εκδικητής που ορμούσε καταπάνω τους με τους συντρόφους του έτσι όπως ορμάνε αετοί σ' ένα κοπάδι τρομαγμένα πουλιά. Κι οι μνηστήρες έτρεχαν σαν τρελοί να ξεφύγουν πριν σωριαστούν νεκροί ο ένας πάνω στο άψυχο κορμί του άλλου.

Κάποια στιγμή, ο Λειώδης βρέθηκε να σέρνεται μπρος στα πόδια του Οδυσσέα. Τον ικέτευε να τον λυπηθεί, γιατί εκείνος, του έλεγε, το μόνο που έκανε ήταν να εξηγεί απ' τα σπλάχνα των σφαγμένων ζώων τη θέληση των θεών.

Ποτέ δεν είχε ζητήσει, σαν τους άλλους, να παντρευτεί τη γυναίκα του.

Ήταν μάταιο. Ο Οδυσσέας δεν άκουγε τίποτε. Αρπάζοντας το μαχαίρι που 'χε πέσει απ' τα χέρια του νεκρού Αγέλαου, έστειλε με μια σπαθιά το Λειώδη να σωριαστεί ανάμεσα στους άλλους σκοτωμένους. Για τον Οδυσσέα, ακόμα κι ένας ξηγητής των σπλάχνων δεν μπορούσε να 'ναι αθώος και να βρίσκεται ανάμεσα στους μνηστήρες τόσο καιρό. Γιατί σίγουρα θα 'χε πολλές φορές ευχηθεί να του λέγανε οι προφητείες του πως δε θα χαράξει ποτέ η μέρα του γυρισμού για τον αφέντη εκείνου του σπιτιού. Για ν' αξιωθεί ο ίδιος να πάρει σύντροφό του τη γυναίκα του και να κάνει παιδιά μαζί της.

Κρατώντας τη λύρα του στην αγκαλιά, ο τραγουδιστής του παλατιού, ο Φήμιος, είχε κολλήσει την πλάτη στο παρὰ πόρτι της μεγάλης αίθουσας. Ήξερε πως δεν μπορούσε να ξεφύγει από κει κι έψαχνε σε ποιανού τα γόνατα θα 'ταν καλύτερα να πέσει ικέτης. Στου Δία, που υπήρχε ο βωμός του έξω στην αυλή, ή στου Οδυσσέα;

Κι έτσι όπως το έψαχνε με το μυαλό του, του φάνηκε πως ο πατέρας των ανθρώπων και των θεών ήταν πολύ μακριά, ψηλά στον Όλυμπο, και διάλεξε να γυρέψει απ' τον Οδυσσέα έλεος, αφού οι μνηστήρες τον είχαν αναγκάσει να τους διασκεδάξει χωρίς τη θέλησή του.

Αυτός, ο Φήμιος ο τραγουδιστής, θα 'ταν ο ένας απ' τους δύο που θα γλίτωναν απ' τη σφαγή εκείνη την άγρια ώρα που ο Οδυσσέας εκδικιόταν για όλα τα άτιμα που έγιναν στο παλάτι του όσο καιρό έλειπε. Κι ένας κήρυκας, ο Μέδοντας, που τον ξετρώπωσε ο Τηλέμαχος κατατρομαγμένο, κρυμμένο κάτω από μια προβιά, βεβαιώνοντας τον πατέρα του πως δεν έφταιξε σε τίποτε. Γιατί κι εκείνος υπηρετούσε τους μνηστήρες από ανάγκη, μένοντας

πάντα πιστός στην Πηνελόπη και το βασιλιά του. Κι ο Οδυσσέας δεν μπορούσε παρά να του χαρίσει τη ζωή. Γιατί ο Μέδοντας ήταν τα μάτια και τ' αυτιά της βασίλισσας στη μεγάλη αίθουσα του παλατιού, όταν μονάχη της αγωνιζόταν να κρατήσει το σπίτι και την τιμή του άντρα της, περιμένοντας κάποιον που κανέναν δεν πίστευε πως θα ξαναγυρίσει.

Η γριά Ευρύκλεια σταμάτησε στην κορφή της σκάλας προσπαθώντας να ξαναβρεί την ανάσα της. Η συγκίνηση κι η άγρια χαρά της την είχαν κοντύνει πιο πολύ κι απ' το βιαστικό ανέβασμα.

Ας ήταν δοξασμένοι οι αθάνατοι θεοί που την είχαν αξιώσει να ζήσει να το δει και αυτό! Ό,τι λαχταρούσε η γέριχη καρδιά βροντοχτυπώντας παράφωνα στα μαραμένα στήθια της τις ατέλειωτες μέρες που ξημέρωναν για να φωτίσουν θλίψη και ντροπές. Και τις νύχτες, όταν πλάγιαζε προσπαθώντας να ισιώσει το σκεβρωμένο της κορμί. Τότε που η Ευρύκλεια κλαίγοντας έταζε θυσίες, όσες θυσίες μπορούσε να προσφέρει μια γριά σκλάβα στους θεούς για να ξαναγυρίσει ο Οδυσσέας και να εκδικηθεί για όλα εκείνα που ούτε η γυναίκα ούτε ο γιος του ούτε μια σκλάβα σαν την ίδια μπορούσαν να εμποδίσουν.

Ο Οδυσσέας είχε στείλει τον Τηλέμαχο να τη φωνάξει απ' τις πίσω κάμαρες του παλατιού, κι αυτή είχε τρέξει στη μεγάλη αίθουσα. Ύψήρχαν αίματα παντού. Και νεκροί. Πεσμένοι ανάκατα σ' τις πιο περίεργες στάσεις που μπορεί να βρει τον άνθρωπο ο θάνατος. Πάνω στα αναποδογυρισμένα τραπέζια και τα καθίσματα, σύρριζα στους ματωμένους τοίχους, πλάι στην εστία όπου κόντευε να σβήσει η φωτιά, στο πάτωμα.

Οι μνηστήρες! Νεκροί όλοι τους! Κι ο Οδυσσέας, σαν λιοντάρι που μόλις γύρισε απ' το κυνήγι, ορθωνόταν ανάμεσα τους.

Η άγρια ικανοποίηση της εκδίκησης που ένιωσε θα 'χε γίνει κραυγές χαράς, αν δεν τη σταματούσε εκείνος.

— Κράτα τη μέσα σου, βάγια, τη χαρά! Είναι κρίμα να χαίρεσαι βλέποντας τους νεκρούς, αυτοί χάθηκαν απ' τα κακά τους έργα και τη μοίρα!

Έτσι της είχε πει. Κι είχε δίκιο, όμως η τιμωρία των ενόχων ήταν άλλη υπόθεση. Και εκτός απ' τους νεκρούς μνηστήρες, υπήρχαν κι άλλοι ένοχοι στο παλάτι. Ήταν οι δούλες που πλάγιαζαν μαζί τους, χωρίς να λογαριάζουν ούτε την Πηνελόπη ούτε εκείνη ούτε τον Τηλέμαχο.

Η Ευρύκλεια τις είχε ονομάσει στον Οδυσσέα μία μία. Δώδεκα απ' τις πενήντα δούλες του παλατιού. Κι ο Οδυσσέας την έβαλε να τις διατάξει να κουβαλήσουν τους νεκρούς στην αυλή και να καθαρίσουν τη μεγάλη αίθουσα. Οι δούλες έκλαιγαν όλη την ώρα με αναφιλητά. Ήξεραν τι τις περίμενε. Ο Τηλέμαχος μαζί με το Φιλοίτιο και τον Εύμαιο τις είχαν κρεμάσει πριν από λίγο στην αυλή. Απ' το ίδιο σκοινί όλες τους. Ο θάνατος από σπαθί ήταν πολύ τίμιος για κείνες.

Είχαν κουβαλήσει και το Μελάνθιο εκεί. Η Ευρύκλεια δεν τον είδε να πεθαίνει, όμως θα πρέπει να 'ταν πολύ σκληρός ο θάνατος που διάλεξαν γι' αυτόν. Οι κραυγές του της είχαν φέρει πάλι εκείνη την άγρια χαρά της εκδίκησης, μα δεν τολμούσε να τη δείξει μπρος στον Οδυσσέα, βιαζόταν έτσι κι αλλιώς να του κουβαλήσει θειάφι για να καθαρίσει μ' αυτό και με φωτιά το σπίτι του. Δεν την άφηνε να πάει να μιλήσει στην Πηνελόπη πριν, χωρίς τον εξαγνισμό του θειαφιού και της φωτιάς. Ήταν στ' αλήθεια πολύ ό,τι είχε γίνει στη μεγάλη αίθουσα, για να μείνει έτσι το παλάτι.

Όμως τώρα πια η γριά παραμάννα μπορούσε να ξυπνήσει την κυρά της κι επιτέλους να της το πει! Τι να της πει απ' όλα και πώς ν' αρχίσει; Η Ευρύκλεια είχε δει την Πηνελόπη που έκλαιγε όταν ανέβηκε απ' τη μεγάλη αίθουσα του παλατιού κι εκεί την πήρε ο ύπνος μέσα στο κλάμα της. Στ' αλήθεια ήταν παράξενο να μην έχει ξυπνήσει όλη αυτή την ώρα. Πώς γινόταν να κοιμάται η Πηνελόπη τόσο βαθιά; Σίγουρα κάποιος θεός θα της είχε στείλει τέτοιο βαρύ ύπνο, για να μην ακούσει, να μη νιώσει όλα εκείνα τα άγρια που γίνονταν στο σπίτι της.

Η Ευρύκλεια έσπρωξε την πόρτα και μπήκε στο δωμάτιο της βασίλισσας.

— Κυρά μου, ξύπνα! Γύρισε!

Η γριά παραμάννα είχε σταθεί πάνω απ' το κεφάλι της Πηνελόπης και φώναζε. Δεν το καταλάβαινε πως φώναζε, μέχρι τη στιγμή που είδε την κυρά της να πετάγεται καττρομαγμένη.

— Ο Οδυσσέας είναι εδώ, στο παλάτι! Σήκω, καρδούλα μου, να τον δεις και να χαρείς, που ήπιατε οι δυο σας του κόσμου τα φαρμάκια!

Έκλαιγε και γελούσε μαζί, κι η Πηνελόπη την κοίταζε μια με θλίψη και μια με θυμό.

— Τρελάθηκες;

— Κυρά μου, γύρισε! Και σκότωσε τους μνηστήρες! Καλένας δεν έμεινε ζωντανός!

Η γριά παραμάννα είχε σφίξει τα χέρια στο στήθος, έτσι όπως κάνουν οι άνθρωποι όταν παρακαλάνε τους θεούς.

— Δε σε ξεγελάω, παιδάκι μου! Είναι ο ξένος που κανένας δεν του 'δωσε σημασία πιστεύοντάς τον ζητιάνο, γέρο και φτωχό. Κι ο Τηλέμαχος το 'ξερε από καιρό, μα το κρατούσε μυστικό, γιατί έτσι το 'χε θελήσει ο πατέρας του. Το

΄χαν σχεδιάσει μαζί κι οι δυο για να μπορέσουν να σκοτώσουν τους μνηστήρες!

— Τι λες;

Η Πηνελόπη είχε σηκωθεί απ' το κρεβάτι. Υπήρχε λαχτάρα στο βλέμμα της κι η Ευρύκλεια σκέφτηκε πως τουλάχιστον δεν την περνούσε για τρελή πια.

— Πες μου!

Η φωνή της βασίλισσας έτρεμε.

— Έλα μαζί μου, κυρά!

— Πες μου πρώτα!

Τα δάκρυα και τα γέλια της γριούλας έγιναν χαμόγελο. Η κυρά της δεν πίστευε. Ούτε κι αν της έλεγε για το σημάδι του αγριογούρουνου που ΄χε αγγίξει με τα χέρια της το προηγούμενο βράδυ θα την πίστευε. Έμοιαζε του Οδυσσέα σ' αυτό. Ίσως γι' αυτό είχαν ταιριάζει, είχαν αγαπηθεί τόσο πολύ οι δυο τους.

Αφού το ζητούσε όμως, η Ευρύκλεια θα της ιστορούσε όσα ήξερε. Για τον ξένο που αναγνώρισε όταν του έπλυνε τα πόδια, για τους νεκρούς μνηστήρες στη μεγάλη αίθουσα. Κι ας σκεφτόταν η Πηνελόπη ό,τι ήθελε. Γιατί η χαρά ήταν τώρα πολύ κοντά. Γιατί η Πηνελόπη δε θα μπορούσε παρά να πιστέψει τον ίδιο της τον άντρα σε λίγο.

Η βασίλισσα στάθηκε στην κορφή της μαρμαρένιας σκάλας. Από κει δεν μπορούσε να δει καλά στη μεγάλη αίθουσα του παλατιού. Ένα κομμάτι της έβλεπε μοναχά. Τους ζωγραφισμένους τοίχους και στη σειρά τραπέζια και θρονιά. Άδεια τραπέζια κι άδεια θρονιά! Δεν υπήρχε ούτε καν η σκιά απ' τούς μνηστήρες εκεί μέσα!

Η καρδιά της Πηνελόπης φτερούγισε, όμως ήταν κάτι που της μάγκωνε στο στήθος τη χαρά, της έκοβε την ανά-

σα σφίγγοντάς της το λαιμό. Νόμιζε πως είχε μάθει πια να τρομάζει τις ελπίδες της, μα τώρα, καθώς κατέβαινε να συναντήσει εκείνο τον ξένο, δεν ήταν σίγουρη πως τα κατάφερνε και τόσο καλά. Έπρεπε να προσέξει.

Ο άντρας της! Μα ήταν δυνατόν να είναι ο άντρας της; Να κάθεται πλάι της μπροστά στη φωτιά το προηγούμενο βράδυ, να της μιλάει, να τη βλέπει να κλαίει θρηνώντας το ζωντανό και να μη συγκινηθεί; Κι εκείνη να μην τον αναγνωρίσει;

Έπρεπε να προσέξει πολύ. Ήταν μεγάλη μέρα, ήταν μεγάλο το καλό που είχε γίνει στο σπίτι της για να το θαμπώσει αφήνοντας να την ξεγελάσουν.

Η βασίλισσα Πηνελόπη κατέβηκε ένα σκαλί. Δύο. Συνέχισε. Κάθε φορά μπορούσε να δει κι από ένα μεγαλύτερο κομμάτι της αίθουσας. Ξεχώρισε πρώτα τον Τηλέμαχο, που στεκόταν πλάι στην πόρτα, και το Φιλοίτιο με το χοιροβοσκό πιο κει. Κατέβηκε κι άλλο σκαλί. Ακόμη ένα, το τελευταίο. Δρασκελίσε το πέτρινο κατώφλι.

Ο ξένος καθόταν ακουμπισμένος πλάι στη μεσαία κολώνα του παλατιού. Θα πρέπει να ΄χε ακούσει τα βήματά της μα δεν είχε σάλέψει απ' τη θέση του. Τα μάτια του ήταν καρφωμένα στο πάτωμα.

Η Πηνελόπη προχώρησε, τον προσπέρασε. Κάθισε αντίκρυ του απ' την άλλη μεριά της φωτιάς. Κάποιος θα πρέπει να ΄χε ρίξει πολλά ξύλα στο τζάκι, ο τόπος ολόκληρος άστραφτε, φώτιζε λες κι έκαιγαν πολλοί μικροί ήλιοι εκεί μέσα.

Η βασίλισσα μπορούσε να δει τον άντρα που καθόταν με το κεφάλι σκυφτό. Ήταν ντυμένος ακόμη με τα κουρέλια του ζητιάνου, μα ήξερε πως δεν έφταιγαν αυτά, γιατί η καρδιά της ήταν που θα αναγνώριζε πρώτη τον Οδυσσέα. Όμως εκείνη άλλες φορές της έλεγε να χαρεί, άλλες την

τρόμαζε. Τη μια ο άντρας τής φαινόταν γνωστός, την άλλη ξένος. Κι η Πηνελόπη καθόταν βουβή. Δεν τολμούσε να σηκωθεί. Δεν τολμούσε ν' αγγίξει το σκυφτό άντρα που περίμενε. Δεν ήξερε τι να του πει. Δεν ήξερε καν αν έπρεπε να του μιλήσει.

Άκουσε το γιο της που σάλευε ανυπόμονος στη θέση του, ώσπου δεν άντεξε, έσπασε πρώτος τη σιωπή.

— Πώς μπορείς να είσαι έτσι σκληρή σαν πέτρα, μητέρα;

Αυτός ο καινούριος Τηλέμαχος, που 'χε πάψει να 'ναι παιδί και μπορούσε να μιλάει αυστηρά στην ίδια τη μάνα του! Ίσως θα 'πρεπε να θυμώσει λιγάκι η Πηνελόπη μαζί του, μα τώρα τα λόγια τού έμοιαζαν να 'χουν λύσει μ' έναν τρόπο μαγικό τον κόμπο που της έσφιγγε το λαιμό.

— Δεν το βλέπεις λοιπόν πως τα 'χω ολότελα χαμένα, παιδί μου;

Ό,τι δεν μπορούσε να πει στον άγνωστο, μπορούσε να το πει στον Τηλέμαχο τουλάχιστον.

— Αν μείνουμε μονάχοι, ψιθύρισε. Αν ο ξένος είναι πραγματικά ο πατέρας σου ο Οδυσσέας που γύρισε, υπάρχουν κρυφά σημάδια μεταξύ μας να τον γνωρίσω.

Κάτι σαν πνιχτό γέλιο ακούστηκε απ' τη μεριά του ξένου που έλεγε πως είναι άντρας της.

— Σου είπε αλήθεια, Τηλέμαχε, έχουμε κρυφά σημάδια εμείς οι δυο. Άσε τη μητέρα σου να με εξετάσει. Θα με γνωρίσει τότε έτσι κι αλλιώς. Ας κάνει τώρα πως δε με ξέρει έτσι που με βλέπει βρόμικο και κουρελιάρη.

Το γέλιο ξεχώριζε ακόμη πιο καθαρά μέσα στη φωνή. Ήταν παράξενο να μιλάνε έτσι σαν να μην ήξεραν την ίδια γλώσσα, σαν να χρειάζονταν τον Τηλέμαχο να εξηγήει αυτό που ήθελε να πει ο ένας τ' αλλουνού. Η Πηνελόπη είχε σκύψει τώρα και το δικό της κεφάλι, σφίγγοντας μεταξύ τους τις παλάμες της. Τις κοίταζε λες κι οι κλειδώσεις που

άσπριζαν απ' το σφίξιμο μπορούσαν να της δώσουν μια εξήγηση. Ή το κουράγιο για να πάψει επιτέλους να φτεροκοπάει έτσι τρομαγμένη η καρδιά της.

Άκουσε τον ξένο που μιλούσε στον Τηλέμαχο σαν να την είχε ξεχάσει ξαφνικά. Του έλεγε πως έπρεπε να λουστεί και να ντυθεί γιορτινά, κι αυτός κι οι δυο βοσκοί κι όλες οι δούλες του σπιτιού. Και να βάλουνε το Φήμιο να παίξει τη λύρα του στήνοντας ύστερα χορό. Να τους ακούν απέξω, πέρα απ' τις μανταλωμένες πόρτες της αυλής, και να νομίζουν πως γίνεται γάμος στο παλάτι, πως η βασίλισσα δεν άντεξε να περιμένει άλλο τον άντρα της, διάλεξε κάποιον απ' τους μνηστήρες και τον παντρευόταν εκείνο το βράδυ.

Είχαν σκοτώσει τα καλύτερα αρχοντόπουλα του τόπου, του έλεγε και χρειαζόταν να 'χουν μπροστά τους καιρό. Οι σωριασμένοι νεκροί στην αυλή ήταν ένα μυστικό που δεν έπρεπε να βγει έξω απ' τους τοίχους και τις κλειστές αυλές του παλατιού. Όχι πριν ξημερώσει το άλλο πρωί, πριν μπορέσουν να φύγουν για τα χτήματα στην εξοχή, ν' αποφασίσουν τι ήταν το πιο σωστό να κάνουν από κει και πέρα.

Αναστάτωση ακολούθησε τα λόγια του. Βιασύνη και διαταγές. Η λύρα του Φήμιου που έβγαζε τους πρώτους ήχους της, απαλούς, ήσυχους στην αρχή μέχρι να λούσουν οι δούλες τον Τηλέμαχο και τους δυο βοσκούς. Ύστερα οι ήχοι έγιναν πιο γρήγοροι, πιο δυνατοί, καθώς εκείνοι γύριζαν καθαροί και ντυμένοι γιορτινά, καθώς έστηναν με τις κοπέλες χορό όλο στροφές και τσακίσματα. Και σε κάθε τσακισμα απ' τα γέλια και τις φωνές αυτών που χόρευαν, απ' τα χτυπήματα των χεριών και των ποδιών, αντηχούσε το παλάτι ως έξω στις αυλές και πέρα απ' τους ψηλούς τοίχους, ως τους δρόμους και την πόλη της Ιθάκης.

Καθισμένη πλάι στο τζάκι, η Πηνελόπη εξακολουθούσε να κοιτάζει τους κάτασπρους κόμπους στα σφιγμένα χέρια της. Είχε νιώσει τον άντρα αντίκρυ της να σηκώνεται απ' το σκαμνί όπου καθόταν ακολουθώντας την Ευρυνόμη, που φλυαρούσε ασταμάτητα. Κι ύστερα, καθώς ο χορός είχε ανάψει για καλά, τον ένωσε που γύρισε και κάθισε πάλι εκεί, αντίκρυ της, στην ίδια θέση.

Μια γλυκιά μυρωδιά από φρεσκολουσμένο και μυρωμένο κορμί πλανιόταν ολόγυρα. Η Ευρυνόμη θα τον είχε λούσει και θα τον είχε μυρώσει σίγουρα. Θα 'χε πετάξει τα κουρέλια και ο άγνωστος θα φορούσε πια ρούχα καθαρά, μα η Πηνελόπη πάλι δεν τολμούσε να τον κοιτάξει, φοβόταν περισσότερο τώρα.

Ανάμεσά τους στάθηκε για λίγο ακόμη η σιωπή. Ύστερα τον άκουσε ν' αναστενάζει βαθιά.

— Έλα, βάγια, είπε λυπημένα, στρώσε το κρεβάτι μου να κοιμηθώ. Γιατί αυτή η γυναίκα έχει καρδιά από σίδηρο. Καμιά δε θ' άντεχε να μένει έτσι μακριά απ' τον άντρα της μετά από τόσα που 'χει περάσει!

Μιλούσε στην Ευρύκλεια. Η Πηνελόπη έσφιξε ακόμη πιο πολύ αναμεταξύ τους τις παλάμες της. Δεν τον κοίταζε. Όλες οι αισθήσεις της ήταν συγκεντρωμένες σε μια, την ακοή. Οι γνώριμοι τόνοι της φωνής την τάραζαν όλο και περισσότερο.

— Δεν είμαι σκληρή, μα έχω την εικόνα του Οδυσσέα που έφευγε για την Τροία μπρος στα μάτια μου.

Του είχε μιλήσει επιτέλους, προσπαθώντας να κάνει όσο γινόταν πιο άχρωμη τη δική της φωνή.

Τον θυμόταν τον Οδυσσέα καλά. Ο άντρας που κάθονταν αντίκρυ της δεν ήταν ο ίδιος! Όμως είκοσι χρόνια είναι πολλά. Είκοσι χρόνια που σίγουρα την είχαν αλλάξει κι εκείνη...

Η Πηνελόπη σήκωσε επιτέλους το κεφάλι και τον κοίταξε. Στ' αλήθεια τον είχε λούσει και τον είχε μυρώσει η Ευρυνόμη. Τα μαλλιά του έπεφταν ως τους ώμους ολοκάθαρα, μαλακά και σγουρά. Και το πρόσωπό του είχε αλλάξει θαρρείς από πριν. Έμοιαζε με κείνα τ' αγάλματα που τους δίνει χάρη η τέχνη του Ήφαιστου στολίζοντάς τα με ασήμι και χρυσό.

Όμως όχι, δεν ήταν ο ίδιος Οδυσσέας που ήξερε. Κι είχε περάσει πολύς καιρός... Η Πηνελόπη χρειαζόταν κάτι, μια απόδειξη μονάχα για κείνη για να τον πιστέψει!

Γύρισε και κοίταξε την Ευρύκλεια.

— Βάγια, βγάλε έξω απ' την κάμαρά μου το κρεβάτι του αφέντη σου, τη διέταξε. Βάλε του κεντημένα σεντόνια και καθαρά σκεπάσματα και στρώσε του έτσι όπως σ' το ζήτησε να κοιμηθεί.

Το 'χε πει επιτέλους! Αυτό που έτρεμε να ξεστομίσει γυροφέρνοντάς το τόση ώρα στο μυαλό. Ήταν σαν να 'χε σηκώσει η ίδια το μαχαίρι πάνω απ' την ελπίδα. Κι η ελπίδα ήταν στο βωμό, έτοιμη να θυσιαστεί. Γιατί κανείς άλλος εκτός από κείνη, τον άντρα της και μια σκλάβα που 'χε φέρει η Πηνελόπη απ' το σπίτι του πατέρα της και φύλαγε για να μην τους δει κανείς δεν ήξερε το μυστικό του κρεβατιού που έφτιαξε μονάχος του ο Οδυσσέας όταν ήταν να παντρευτούν, κόβοντας τον κορμό μιας ελιάς που φύτευε στην αυλή του παλατιού. Γι' αυτό το κρεβάτι, που δε γινόταν να μετακινηθεί, γιατί ο ίδιος είχε καρφώσει το σκελετό του εκεί, στην ελιά, πελεκώντας τον κορμό του δέντρου και τεντώνοντας επάνω μαλακό δέρμα βοδιού, βαμμένο ολοπόρφυρο. Είχε χτίσει ύστερα την κάμαρά τους τριγύρω του. Όμως κανένας άλλος στο παλάτι δεν ήξερε το μυστικό.

— Τι έκανες, γυναίκα, το κρεβάτι μου;

Ποτέ της δεν είχε φοβηθεί τον Οδυσσέα. Υπήρχε πάντα πολλή αγάπη ανάμεσά τους για να χωρέσει ο φόβος και στο καλό και στο κακό που θα 'κανε ο καθένας τους, όμως το πρώτο που ένωσε η Πηνελόπη μπρος στον πόνο και την οργή που 'χε φουντώσει μέσα στην ψυχή του άντρα το ψέμα της ήταν ο φόβος να της λύνει τα γόνατα.

Κάποιος είχε τολμήσει ν' αγγίξει το κρεβάτι που 'φτιαξε ο ίδιος. Στέρεο σαν το δέσιμο που υπήρχε ανάμεσά τους. Στολίζοντάς το με το κόκκινο χρώμα, το ασήμι, το φίλντισι και το χρυσό. Κάποιος είχε αγγίξει ό,τι ακριβώς συμβόλιζε την ιερότητα του γάμου και την αγάπη τους!

Τη μάλωνε μιλώντας της άθελά του για όλα εκείνα τα σημάδια που λαχταρούσε ν' ακούσει η Πηνελόπη. Η οργή του δεν τον άφηνε να καταλάβει την αλήθεια, το τέχνασμα της γυναίκας του για να τον δοκιμάσει, κι εκείνη τα 'χε χάσει ακόμη περισσότερο, καθώς η κατατρομαγμένη ελπίδα είχε πάψει να φοβάται πια. Είχε θεριέψει τόσο μέσα της, λες κι ήθελε να τη σηκώσει απ' το θρονί που καθόταν παίρνοντάς τη μαζί της ακόμη πιο ψηλά κι απ' τα καπνισμένα δοκάρια της οροφής του παλατιού, ως τα σύννεφα και τον ουρανό. Όμως μονάχα τα πόδια της κατάφερε η Πηνελόπη να κάνει να σαλέψουν απ' τις μαρμαρένιες πλάκες, καθώς χυνόταν μ' απλωμένη την αγκαλιά προς τη μεριά του άντρα της.

— Μη μου θυμώνεις...

Είχε τυλίξει τα χέρια γύρω απ' το λαιμό του Οδυσσέα όλο δάκρυα και κουβέντες τρυφερές για κείνον, που δεν τον χάρηκε απ' την πρώτη στιγμή γιατί έτρεμε μήπως ξεγελαστεί, μήπως η μεγάλη της λαχτάρα να τον ξαναδεί της θολώσει τα μάτια και το νου και τον προδώσει με κάποιον άγνωστο άθελά της.

Τότε μονάχα, καταλαβαίνοντας επιτέλους το τέχνασμα της γυναίκας του, άπλωσε τα χέρια ο Οδυσσέας να την αγκαλιάσει κι αυτός, σμίγοντας με τα δικά της τα δικά του δάκρυα. Κι είχε το αγκάλιασμά τους τη λαχτάρα του ναυαγού που πάλεψε με τ' αγριεμένα κύματα αντικρίζοντας χίλιες φορές το θάνατο και φτάνει επιτέλους στη στεριά και σφίγγει την άμμο της ακρογιαλιάς ανάμεσα στα δάχτυλά του μέχρι να νιώσει πόνο απ' το σφίξιμο, για να σιγουρευτεί πως δεν είναι η άρμη της θάλασσας, πως μπορεί ν' ανασαίνει χωρίς να γεμίζουν τα πνευμόνια του αλμυρό νερό. Πως έχει σωθεί επιτέλους!

Έτσι σφιχτά αγκαλιασμένοι έμεναν ο Οδυσσέας κι η γυναίκα του, κι η νύχτα που 'χε απλωθεί πάνω στη γη προχωρούσε. Η αυγή θα τους έβρισκε ακόμη εκεί, αγκαλιασμένους να κλαίνε, αν η Αθηνά δε διέταζε τη νύχτα ν' αφήσει απλωμένα πάνω στη γη τα σκοτάδια της. Υπήρχαν λόγια που περίμεναν είκοσι ολόκληρα χρόνια να ειπωθούν ανάμεσα σε κείνους τους δυο, αγγίγματα ξεχασμένα. Ήταν άδικο να τα χωρέσει κάποιος μέσα σε μια συνηθισμένη νύχτα όλα αυτά.

— Τα βάσανά μας, καλή μου, δεν έχουν τελειώσει ακόμη, είπε ο Οδυσσέας κάποια στιγμή.

Τα δάκρυα είχαν αρχίσει να λιγοστεύουν σιγά σιγά, αφήνοντας τα λόγια να πάρουν τη θέση τους, κι εκείνος βιαζόταν να πει στη γυναίκα του όσα του είχε φανερώσει ο μάντης Τειρεσίας στον Άδη. Για το δρόμο που έπρεπε να τραβήξει μ' ένα κουπί στον ώμο του, για τους ανθρώπους που δε γνώριζαν ούτε καράβια ούτε κουπιά. Αυτούς που έπρεπε να συναντήσει για να θυσιάσει στον Ποσειδώνα στον τόπο τους, πριν γυρίσει για να βρει το θάνατο μετά από χρόνια σε αρχοντικά γερατειά, ανάμεσα στο λαό του.

Η Πηνελόπη τον άκουγε σιωπηλή.

— Να που υπάρχει ακόμη ελπίδα λοιπόν για μας, είπε τελικά. Αφού οι θεοί σου γράφουν έτσι το τέλος σου, υπάρχει τέλος στα βάσανά σου.

Τον παρηγορούσε, γιατί το ταξίδι στο άγνωστο με το κουπί στην πλάτη του δεν ήταν και το πιο τρομερό απ' όσα του έτυχαν. Οι θεοί κρατούν τις υποσχέσεις τους, κι εκείνου, μετά την τελευταία αυτή δοκιμασία, του είχαν τάξει να περάσει τα χρόνια που του απόμεναν γερνώντας ευτυχισμένος.

Ψηλά, στη μαρμαρένια κάμαρα που 'χε χτίσει ο Οδυσσέας για τον ίδιο και τη γυναίκα του, η Ευρύκλεια κι η Ευρυνόμη έστρωναν το κρεβάτι τους με κεντημένα σεντόνια και μαλακά σκεπάσματα. Λίγο αργότερα, σε κείνη την κάμαρα την ορφανεμένη όλον αυτό τον καιρό απ' τη σκιά του αφέντη της, ο Οδυσσέας με την Πηνελόπη, ανάμεσα σε δάκρυα και ξεχασμένα αγγίγματα, θα ιστορούσαν ο ένας στον άλλο όλα όσα έγιναν τα χρόνια του χωρισμού.

Η Πηνελόπη θα του μιλούσε για τη σιχαμένη συντροφιά των μνηστήρων και το ρήμαγμα του παλατιού. Κι εκείνος θα της έλεγε για τους Κύκλωπες και τους Λαιστρυγόνες. Για τους ξένους ανθρώπους, τις αφιλόξενες θάλασσες που συνάντησε στα ταξίδια του. Για τους Φαίακες, που τον είχαν φιλοξενήσει χαρίζοντάς του δώρα βασιλικά. Θα της τα 'λεγε όλα. Χωρίς να παραλείψει τίποτε. Ούτε την αγάπη της Καλυψώς, που ήθελε να τον κρατήσει για άντρα της. Γιατί καμιά αγάπη δεν ήταν ικανή να τον κρατήσει μακριά απ' τη γυναίκα του και την Ιθάκη.

Όσπου ο ύπνος θα βάραινε τα βλέφαρα του Οδυσσέα. Και θα κοιμόταν εκεί, στην αγκαλιά της Πηνελόπης, μέχρι ν' αποφασίσει η θεά Αθηνά πως έπρεπε πια να ζητήσει απ' την Αυγή να ζέψει στο χρυσό αμάξι τα φλογάτα της άλογα, ξημερώνοντας τη μέρα στη γη.

Ο Οδυσσέας σηκώθηκε τινάζοντας απ' τα βλέφαρα τον ύπνο που του 'χε στείλει η προστάτιδά του για να του ξεκουράσει το κορμί, διώχνοντας μακριά τις πίκρες και τις έγνοιες που βασανίζουν τον άνθρωπο. Ήταν ώρα πια ν' αφήσει το παλάτι και να φύγει με τους συντρόφους του για τα κτήματα πριν ανέβει ο ήλιος ψηλά. Πριν η φήμη για όσα είχαν γίνει την προηγούμενη νύχτα ταξιδέψει πάνω απ' την πόλη.

Και συμβουλεύοντας τη γυναίκα του να κλειστεί στην κάμαρά της και να μη βγει από κει ό,τι κι αν ακούσει να γίνεται ολόγυρα, βιάστηκε να πάει να συναντήσει τους δυο βοσκούς και τον Τηλέμαχο. Ύστερα, φορώντας τ' άρματά τους κι οι τέσσερις, γλίστρησαν κρυφά απ' τις πόρτες της αυλής τραβώντας για τα κτήματα που φρόντιζε ο γερο-Λαέρτης. Στην εξοχή. Τυλιγμένοι μέσα στο σκοτάδι που είχε στείλει για να τους κρύψει απ' τα ξένα βλέμματα η Αθηνά. Γιατί είχε πια ξημερώσει.

«Και θα βασιλέψεις πια ειρηνικά...»

Ο Οδυσσέας κοίταξε το γέρο που σκάλιζε το μικρό δέντρο σκυφτός κάτω απ' τον καυτό ήλιο του πρωινού. Φαινόταν βρόμικος και σκεβρωμένος απ' τα χρόνια και τη σκληρή δουλειά. Ακόμη και τα ρούχα που φορούσε ήταν τόσο παλιά, που έλεγες πως θα πέσουν κουρέλια απ' τους ώμους του, τα πετσιά που 'χε τυλίξει στα χέρια και τα πόδια του να μην τον πληγώνουν τ' αγκάθια ήταν ολότελα τριμμένα. Όλα επάνω του έδιναν μια εικόνα εγκατάλειψης, σε αντίθεση με το περιβόλι που φρόντιζε, γεμάτο φουντωμένα δέντρα, καρπούς και δροσιές, τα κλήματα που απλώνονταν λίγο πιο κει πρασινίζοντας ολοζώντανα και καλοφροντισμένα κάτω απ' το δυνατό φως της μέρας.

Το βλέμμα του Οδυσσέα τραβήχτηκε απ' το γέρο, γύρισε και καρφώθηκε στο πρόσωπο του Τηλέμαχου. Εκείνος έγειρε το κεφάλι καταφατικά.

Ήταν αυτός λοιπόν, ο Λαέρτης, ο πατέρας του! Ο ήρωας που ταξίδευε μαζί με τον Ιάσονα στην Κολχίδα κάποτε. Ο βασιλιάς. Με τη σκυφτή κορμοστασιά και τα κουρέλια ενός δούλου που ξόδεψε όλη του τη ζωή μέσα στις λάσπες και τα χρώματα των χωραφιών, κάτω απ' το λιοπύρι,

το κρύο και τη βροχή. Που οι παλάμες του σκλήρυναν απ' το αλέτρι και το δρεπάνι κι οι πλάτες του κύρτωσαν κουβαλώντας ξύλα και κοπριές. Ο Λαέρτης, που κανέννας δεν τον έφτανε στα νιάτα του στο σπαθί και στο κοντάρι...

— Σύρετε στο σπίτι εσείς. Και να μας περιμένετε.

Ο κόμπος που έσφιγγε το λαιμό του Οδυσσέα έκανε τη φωνή του βραχνή.

Ο Τηλέμαχος έγενεφε καταφατικά ξανά. Προχώρησε ανάμεσα στα δέντρα, στο μονοπάτι που οδηγούσε ως το σπίτι πέρα στο βάθος του περιβολιού, με τον Εύμαιο και το Φιλοίτιο ξοπίσω του. Ήταν πολύ μακριά απ' το γέρο όλοι τους, ο Λαέρτης δεν τους είχε δει. Χάθηκαν στο πρώτο γύρισμα του μονοπατιού, αφήνοντας τον Οδυσσέα στην άκρη του περιβολιού μονάχο.

Εκείνος κοίταζε τον πατέρα του. Όλη η οργή για τους μνηστήρες που είχε καταλαγιάσει στο στήθος του γύριζε ξανά. Η καρδιά του λαχταρούσε γυρεύοντας κάτι, κάποιον ακόμη που 'χε αφήσει ατιμώρητο, να τον τιμωρήσει για όλες τις πίκρες που σώριασαν τα χρόνια στους περήφανους ώμους του πατέρα του. Όμως έπρεπε να ξεκινήσει απ' την Ελένη και τον πόλεμο, απ' τις άγριες αφιλόξενες θάλασσες που κρατάνε τους ανθρώπους μακριά απ' τον τόπο τους. Με ποιον να τα πρωτοβάλει; Ποιον να εκδικηθεί και πώς; Τους θεούς, που το θέλησαν έτσι; Τον ίδιο τον εαυτό του;

Προχώρησε βαδίζοντας ανάμεσα στα φρεσκοσκαμμένα αυλάκια του περιβολιού. Ό,τι ήταν να γίνει είχε γίνει πια. Το μόνο που μπορούσε να κάνει τώρα ο Οδυσσέας ήταν να ελπίζει πως οι θεοί είχαν ξημερώσει αλλιώςτικο εκείνο το πρωινό. Πως οι συμφορές για τον ίδιο και τους δικούς του είχαν τελειώσει.

Αναρωτήθηκε αν θα 'πρεπε να φανερωθεί αμέσως στο

γέροντα. Ύστερα, η συνήθεια να κρύβεται απ' όλους πριν φανερώσει την αλήθεια νίκησε για άλλη μια φορά.

— Ε, γέρο, του φώναξε, μου φαίνεται πως ξέρεις από περιβόλια, κι ας μην το εκτιμάει, όπως φαίνεται, ο αφέντης σου, έτσι κακοφορεμένο που σ' έχει να δουλεύεις!

Ο πατέρας του δεν τον είχε πάρει είδηση. Με το άκουσμα όμως της φωνής σήκωσε το κεφάλι απ' το δεντράκι που σκάλιζε. Κάτι άψυχα μάτια κοίταζαν τον Οδυσσέα με το άχρωμο βλέμμα των ανθρώπων που δεν έχουν να περιμένουν τίποτε, που κουράστηκαν πια να ελπίζουν.

Εκείνος πλησίασε περισσότερο.

— Εδώ είναι η Ιθάκη ή έκανε λάθος και μ' έφερε σ' άλλο τόπο το πλοίο μου; ρώτησε, συνεχίζοντας να προχωράει προς το μέρος του. Γιατί κάποιος που συνάντησα στο δρόμο γυρεύοντας ένα φίλο που είχα από δω μου 'λεγε άλλα λόγια αντί για άλλα, λίγο πριν. Τον ρωτούσα για το φίλο μου τον Οδυσσέα, το γιο του Λαέρτη, που φιλοξένησα στο σπίτι μου, κι εκείνος όλο έστριβε τα λόγια του, σαν να φοβόταν και να μ' ακούσει και ν' απαντήσει!

— Το παιδί μου, τον Οδυσσέα ζητάς; Αλίμονο, δεν είναι εδώ, ξένε μου, να σου ανταποδώσει τη φιλοξενία.

Ο γέρος είχε σκύψει ξανά να συνεχίσει τη δουλειά που άφησε μισή. Δυο σβολαράκια απ' το χώμα τινάχτηκαν, ήρθαν να σταθούν άκρη άκρη στα πόδια του Οδυσσέα. Είχε φτάσει πια μπροστά στον πατέρα του. Η ψηλή του κορμοστασιά έριχνε τον ίσκιο της πάνω στη σκυμμένη φιγούρα του γέρου.

Τον άκουσε που κάτι μουρμούριζε. Το μοιρολόι ενός γέρου που περισσότερο κι απ' τα γερατειά τον βαραίνουν οι συμφορές που κουβαλάει.

Ο Οδυσσέας ένωσε μια παγωνιά ν' απλώνεται μέσα του. Τόσο είχε αλλάξει λοιπόν; Ο ίδιος του ο πατέρας και δεν τον είχε αναγνωρίσει!

Για μια στιγμή σκέφτηκε να του φανερωθεί αμέσως, μα πάλι το μετάνιωσε.

— Κρίμα, είπε. Κι εγώ που νόμιζα πως ο φίλος μου ο Οδυσσέας θα 'χε φτάσει πια στο σπίτι του. Τα σημάδια των πουλιών ήταν καλά όταν ξεκίνησε απ' την πατρίδα μου. Χωρίσαμε και λέγαμε πως γρήγορα θ' ανταμωθούμε πάλι.

Το χτύπημα του τσαπιού στο μαλακό χώμα σταμάτησε απότομα.

— Απ' την πατρίδα σου; Ποια είναι η πατρίδα σου, ξέने μου; Είναι καιρός που το συνάντησες εκεί το παιδί μου;

Μέσα στην αντηλιά και τα δάκρυα που τα θάμπωναν, τα άψυχα μάτια του γέρου 'σαν να 'χαν πάρει ζωή ξαφνικά. Κάτι σπίθες έμοιαζαν να πασχίζουν να γίνουν φωτιά στις στάχτες που υπήρχαν μέσα τους. Ο γερο-Λαέρτης είχε παρτήσει το τσαπί και κοίταζε τον Οδυσσέα προσπαθώντας απ' τα ρούχα που φορούσε να καταλάβει από πού ήταν.

Εκείνος χαμήλωσε το κεφάλι. Πρώτη φορά ντρεπόταν τόσο για το ψέμα που θα ξεστόμιζε.

— Καιρός; Ναι, είναι καιρός, έκανε αργά, σαν να προσπαθούσε να θυμηθεί. Πάνε πέντε χρόνια από τότε που ο Οδυσσέας άφησε την πατρίδα μου τη Σικελία. Και τα πουλιά πετούσαν απ' τη δεξιά μεριά του πλοίου του όταν τον ξεπροβόδιζα. Κρίμα. Ήμουν ασίγουρος πως θα 'χε φτάσει στη δική του πατρίδα πριν από μένα.

Κατάλαβε πως είχε ξεπεράσει όλα τα όρια, όταν άκουσε το βογκητό της απόγνωσης του πατέρα του.

Ο γερο-Λαέρτης λες κι είχε γεράσει άλλα εκατό χρόνια μέσα σε μια στιγμή. Είχε σωριαστεί στη γη, έπαιρνε χούφτες από χώμα ρίχνοντάς το στ' άσπρα του μαλλιά.

— Τα σημάδια, τα πουλιά... έλεγε μέσα σε σπαραχτικά γεροντίστικα κλάματα. Θα πρέπει να είχαν ξεγελάσει και το γιο του και τον οικοδεσπότη του... Γιατί κανένας ποτέ

δε χρειάστηκε πέντε χρόνια ολόκληρα για να 'ρθει απ' τη Σικελία στην Ιθάκη!

Ο κόμπος που είχε σταθεί στο λαιμό του Οδυσσέα απ' τη στιγμή που αντίκρισε τον πατέρα του είχε γίνει θηλιά που του έπνιγε το λαιμό κόβοντας την ανάσα του με κλάματα, που δεν μπορούσε να τα κρατήσει πια. Κι ούτε μπορούσε να λέει άλλα ψέματα.

Έσκυψε και τύλιξε με τα μπράτσα του το κορμί του γέρου.

— Εγώ είμαι, πατέρα, ο Οδυσσέας! Γύρισα!

Αυτός που ήξερε να λέει τόσο καλοταϊριασμένα ψέματα, άφηγε τις λέξεις να βγαίνουν τώρα άτσαλα απ' τα χείλη του, να παρασέρνουν η μια την άλλη σαν τις πέτρες που πέφτουν ψηλά από ένα γκρεμό.

— Γύρισα και σκότωσα τους μνηστήρες!

Προσπαθούσε να πείσει το γερο-Λαέρτη πως ήταν ο γιος του, πως είχε τιμωρήσει τους μνηστήρες, κι εκείνος έπρεπε να πάψει πια να κλαίει, γιατί είχαν σοβαρά πράγματα να κάνουν οι δυο τους.

Όμως ο γέρος είχε σκοτώσει πολλές ελπίδες μονάχος του για να μπορεί ν' αναστήσει καινούριες ξανά, και του ζητούσε μέσα απ' τα κλάματα σημάδια κι αυτός, σαν την Πηνελόπη. Ο Οδυσσέας τού έδειξε την παλιά πληγή απ' το δόντι του αγριόχοιρου στο πόδι του. Έστερα θυμήθηκε κι εκείνο το πρωινό. Ήταν παιδάκι, έτρεχε στο περιβόλι ξοπίσω απ' τον πατέρα του. Του 'χε γυρέψει τότε δέντρα, δικά του μοναχά, κι ο Λαέρτης τού τα 'ταξε. Δώδεκα αχλαδιές, δέκα μηλιές, συκιές, πενήντα σειρές κλήματα...

Τα 'λεγε και το κορμί του πατέρα του όλο και βάραινε στην αγκαλιά του. Ώσπου λύγισε ολότελα μέσα στα χέρια του Οδυσσέα που τον κρατούσαν. Αν ήταν πολύ γέρος για τις μεγάλες λύπες, αυτές ο Λαέρτης τις είχε συνηθίσει του-

λάχιστον. Όμως ήταν ακόμη πιο γέρος για τις μεγάλες χαρές, γιατί εκείνες τις είχε είκοσι ολόκληρα χρόνια ξεχασμένες.

Ο Οδυσσέας, κλαίγοντας, έσφιγγε το λυγισμένο κορμί του πατέρα του στην αγκαλιά του, ώσπου ανέβηκε ξανά στα χείλια η κομμένη ανάσα του γέροντα. Και τότε πια κοιτάχτηκαν απ' την αρχή πατέρας και γιος.

— Α, υπάρχουν στ' αλήθεια, ζουν στον Όλυμπο θεοί!

Στα μάτια του γερο-Λαέρτη οι στάχτες είχαν γίνει επιτέλους φωτιά.

— Σκότωσα τα πρώτα παλικάρια του τόπου, πατέρα, φοβάμαι τι θα γίνει όταν μαθευτεί και μαζευτούν οι δικοί τους εδώ.

— Εγώ δε φοβάμαι τίποτε, παιδί μου!

Ο παλιός ήρωας, που είχε ταξιδέψει μαζί με τον Ιάσονα ως τη μακρινή Κολχίδα κάποτε, ήταν πάλι εκεί, στην Ιθάκη. Απ' το γέρο με τα παλιόρουχα είχε απομείνει μονάχα μια κακοντυμένη σκιά που την έριχνε ο ήλιος στο σκαμμένο χώμα του περιβολιού καθώς έπεφτε πάνω στον πατέρα του Οδυσσέα. Μα θα χανόταν σε λίγο κι αυτή έτσι όπως πατέρα και γιος θα προχωρούσαν βιαστικά προς το σπιτάκι που βρισκόταν στο βάθος, αλλάζοντας πεταχτές κουβέντες για το τι θα έπρεπε να κάνουν όταν απλωνόταν στην Ιθάκη, τα γύρω νησιά και την αντικρινή στεριά η είδηση τόσων σκοτωμών. Όταν οι συγγενείς των μνηστήρων θα έφταναν εκεί, στα περιβόλια, γυρεύοντας με τη σειρά τους εκδίκηση.

Ο γερο-Λαέρτης αρματώθηκε παίρνοντας το βαρύ κοντάρι στα χέρια του. Έμοιαζε λεβέντης και δυνατός, παρά τα χρόνια του, έτσι όπως στεκόταν πλάι στο γιο και τον εγγονό του. Απ' τον καμπουριασμένο γέρο του περιβολιού δεν είχε μείνει τίποτε πια.

Δεν ήταν μονάχα που είχε πλυθεί και είχε φορέσει ρούχα καινούρια και καθαρά. Ήταν τα φωτεινά δάχτυλα της Αθηνάς που τον είχαν αγγίξει, η δύναμή της, που είχε απλωθεί επάνω του μαζί με το καμάρι για το γιο του και τη χαρά του γυρισμού.

Τα μάτια του Οδυσσέα συναντήθηκαν με του Τηλέμαχου. Οι αστραπές τους μπλέχτηκαν ξανά.

— Μη με ντροπιάσεις, Τηλέμαχε!

— Θα δεις, πατέρα!

Ένας σιγανός ήχος που 'μοιαζε με ρουθούνισμα ακούστηκε απ' τη μεριά του γερο-Λαέρτη πλάι τους. Ο γέρος κατάπινε δάκρυα χαράς απ' το καμάρι του γιατί ανταγωνίζονταν ο γιος κι ο εγγονός του στην παλικάριά. Απ' τη χαρά του γιατί θα πολεμούσε μαζί τους.

Πέρα, εκεί που τέλειωναν τα κτήματα, ο θρήνος για τους σκοτωμένους απλωνόταν πάνω απ' την πόλη της Ιθάκης ταξιδεύοντας στα κύματα της θάλασσας ως τα γύρω νησιά και την αντικρινή στεριά, μαζί με τα πλοία που κουβαλούσαν στους δικούς τους τους μνηστήρες, που είχαν βρεθεί ένας σωρός ματωμένα σώματα έξω απ' το παλάτι, σαν να 'ταν σκουπίδια που πέταξε κάποιος καθαρίζοντας το σπίτι του.

Η αγορά της Ιθάκης είχε βουίξει από αγριεμένες κραυγές. Άλλοι ζητούσαν εκδίκηση κι άλλοι χάνονταν σε λόγια άσκοπα μέσα στο θρήνο τους. Κι ο πατέρας του Αντίνοου, ο γερο-Ευπείθης, που είχε οριστεί από μόνος του αρχηγός τους, έσειε το κοντάρι του απειλητικά ζητώντας να εκδικηθούν το χαμό του γιου του και των υπολοίπων, πριν ο Οδυσσέας το σκάσει μακριά, γιατί, όπως έλεγε, ούτε θάλασσα ούτε στεριά δε γινόταν να τον κρατήσει στην Ιθάκη και τα γύρω νησιά μετά απ' αυτό που είχε κάνει.

Στο μικρό σπιτάκι του περιβολιού, εκεί που για χρόνια

ζούσε ο γερο-Λαέρτης, ο Οδυσσέας, ο Τηλέμαχος, ο Εύμαιος, ο γερο-Δολίος, ο σκλάβος που βοηθούσε το Λαέρτη στα κτήματα με τους έξι του γιους, ο Φιλοίτιος περίμεναν. Δώδεκα όλοι τους. Το ήξεραν πως ήταν πολύ λίγοι για να αντιμετωπίσουν πλήθος ολόκληρο, μα ήταν αποφασισμένοι να πολεμήσουν.

—Έρχονται!

Ένας απ' τους γιους του Δολίου, που τον είχαν στείλει να παραφυλάει στο σκιερό δρομάκι που έφερνε ως εκεί, χώθηκε μέσα τρέχοντας. Ο Οδυσσέας γύρισε και κοίταξε τους άντρες γύρω του, δούλους, πατέρα, γιο. Ήταν αρχηγός σε μάχη για άλλη μια φορά. Ύστερα έσφιξε το βαρύ κοντάρι στο χέρι του, άνοιξε την πόρτα και στάθηκε με τους δικούς του στο κατώφλι.

Το περιβόλι είχε γεμίσει πλήθος και φωνές. Γυμνά σπαθιά και κοντάρια που σείονταν απειλητικά. Ο Ευπείθης ήταν μπροστά. Τους οδηγούσε όλους.

—Ευχήσου στην Αθηνά και ρίξε του!

Κανένας δεν είχε νιώσει την παρουσία. Κανένας άλλος δεν είχε ακούσει τη φωνή. Η Αθηνά Παλλάδα είχε μιλήσει μονάχα για το Λαέρτη αυτή τη φορά. Κι εκείνος ήξερε ν' αναγνωρίζει τη φωνή. Γιατί ήταν και δική του προστάτιδα, απ' τον καιρό που ήταν νέος ακόμη.

Παίρνοντας μια βαθιά ανάσα, ο γέροντας τίναξε το κοντάρι που κρατούσε στο χέρι του. Δυνατά και σίγουρα, έτσι όπως έκανε όταν ήταν νέος στη μάχη. Κι εκείνο σφύριξε όπως σφύριζαν τα βέλη του γιου του σημαδεύοντας τους μνηστήρες μια μέρα πριν, και πήγε να τρυπήσει πέρα ως πέρα την περικεφαλαία που φορούσε ο πατέρας του Αντίνοου.

Ο βαρύν γδούπος απ' τον αρματωμένο άντρα που σωριαζόταν μονοκόμματος στη γη σκεπάστηκε απ' το θόρυβο

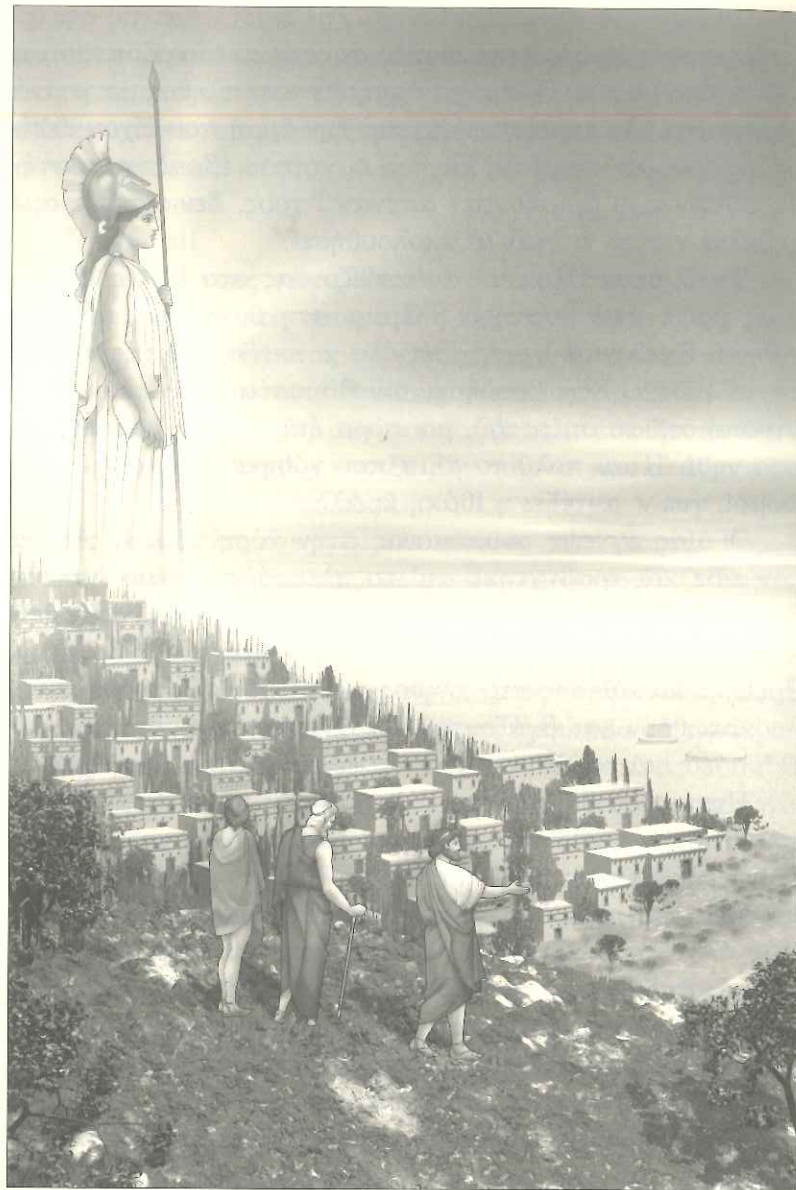
των όπλων που ετοιμάζονταν να χτυπήσουν και τις αγριεμένες κραυγές. Δρασκελώνοντας το σώμα του Ευπείθης, ο Οδυσσέας με τον Τηλέμαχο όρμησαν στο πλήθος με γυμνά τα σπαθιά. Αν έκρινε κανείς απ' την ορμή που είχαν εκείνοι οι δυο, απ' το μίσος και την οργή που έβραζε στα στήθη αυτών που βρίσκονταν απέναντί τους, δεν υπήρχε αμφιβολία για το τι ήταν ν' ακολουθήσει.

Ψηλά στον Όλυμπο, ανακαθίζοντας στο θρόνο του, ο Δίας έριξε ένα αυστηρό βλέμμα στη θυγατέρα του την Αθηνά. Εκείνη τα 'χε αρχίσει όλα κι εκείνη έπρεπε πια να τα τελειώσει. Είχε βοηθήσει τον Οδυσσέα να ξεπλύνει την ντροπή απ' το σπίτι του, μα τώρα έπρεπε να 'ρθει ειρήνη στο νησί. Ήταν πολύ το αίμα που χύθηκε, πολλοί οι σκοτωμοί, για ν' αντέξει η Ιθάκη κι άλλους.

Ο Δίας έγενεψε ανυπόμονος στην κόρη του. Η Αθηνά τον είδε και τραβήχτηκε απ' το πλευρό του γερο-Λαέρτη βιαστικά. Ύστερα, μ' ένα πελώριο βήμα από εκείνα τα θεία βήματα που καμιά σχέση δεν έχουν με των ανθρώπων, βρέθηκε καταμεσής στο πλήθος αυτών που ήθελαν ν' αλληλοσκοτωθούν και, βγάζοντας μια δυνατή φωνή, διέταξε τον Οδυσσέα και το λαό της Ιθάκης να σταματήσουν αμέσως.

Ήταν τόσο δυνατή και τόσο επιτακτική εκείνη η φωνή, που η δίψα για εκδίκηση έγινε ξαφνικά πανικός. Όπλα, φωνές, ποδοβολητά, άνθρωποι που τσαλαπατούσαν τα δεντράκια στο περιβόλι και τα κλήματα ανακατεύονταν, καθώς όλοι προσπαθούσαν να ξεφύγουν απ' τη φωνή που τους διέταζε να μη χύσουν άλλο αίμα στο νησί κι απ' τον Οδυσσέα που έμοιαζε να μην την έχει ακούσει αυτός μοναχά κι εξακολουθούσε να ορμάει σε κείνους που έτρεχαν, σαν όρνιο που πέφτει σε απροστάτευτο κοπάδι.

Η Αθηνά γύρισε τ' αστραφτερά της μάτια καταπάνω του.

— Σταμάτα, πριν καταφέρεις να θυμώσει μαζί σου ο πατέρας των θεών!

Η βροντή του Δία απ' τον Όλυμπο τράνταζε κιόλας τον τόπο, απλώνοντας τον αντίλαλό της σ' ολόκληρο το νησί.

Ο Οδυσσέας κοκάλωσε στη θέση του. Η προστάτιδά του, η Αθηνά, που του μιλούσε δε φαινόταν ακόμη θυμωμένη, μα σίγουρα αυτό δε θα κρατούσε για πολύ, αν την παράκουγε τώρα πια. Κι εκείνος είχε φορτωθεί πολλές συμφορές στους ώμους του, επειδή είχε κάνει να θυμώσουν οι θεοί μαζί του. Έτσι κι αλλιώς δε ζητούσε παρά την ειρήνη κι αυτός. Να ζήσει ανάμεσα στο λαό του, που τον αγαπούσε σαν πατέρα κάποτε και που το ίδιο, σαν πατέρα του, τον αγαπούσε κι εκείνος. Γέρνοντας το κεφάλι καταφατικά, ο Οδυσσέας κάρφωσε στη γη το κοντάρι του.

Για λίγο ένωσε την παρουσία της Αθηνάς με τη θεϊκή της μορφή να τον τυλίγει στο φως που ξεχυνόταν απ' το βλέμμα της. Ύστερα την έχασε. Μέσα στο τρομαγμένο πλήθος είχε εμφανιστεί ξαφνικά ο φίλος του ο Μέντορας. Πηγαينوερχόταν με βιαστικές δρασκελιές καλώντας το λαό της Ιθάκης να μαζευτεί να δώσει τους όρκους της ειρήνης και της αγάπης με το βασιλιά του, που είχε ξαναγυρίσει. Ο Οδυσσέας αναγνώρισε την Αθηνά. Ήταν εκείνη πάλι, με τη μορφή ενός θνητού, βοηθώντας τον για μια φορά ακόμη.

«...Και θα βασιλέψεις πια ειρηνικά... και γύρω σου θα βλέπεις το λαό σου καλότυχο... ως τα βαθιά γεράματα».

Τα λόγια του μάντη Τειρεσία φτερούγισαν μέσα στο ήρεμο, διάφανο φως του σούρουπου που κατέβαινε μαλακά απ' τις γύρω πλαγιές. Ο Οδυσσέας είχε την εντύπωση πως κάποιος του τα ψιθύριζε ξανά. Κι έμοιαζε να 'χουν πάρει ολότελα διαφορετικό νόημα ξαφνικά, λες κι εκείνα τα λόγια βγαίνανε τότε για πρώτη φορά απ' τα μouxλιασμένα σκοτάδια του Άδη.

Ο λαός της Ιθάκης είχε αρχίσει κιόλας να μαζεύεται γύρω του σαν κακοκέφαλα παιδιά που έκαναν το λάθος να φύγουν μακριά απ' τον πατέρα τους μα ξαναγυρίζουν μετανιωμένα στην αγκαλιά του. Στο περιβόλι, τα μικρά δεντράκια που είχαν λυγίσει απ' τα πατήματα ορθώνονταν σιγά σιγά.

Είχε τελειώσει λοιπόν! Δε θ' αργούσε να ξεκινήσει για ν' ανταμώσει τους ανθρώπους που τρώγανε το φαγητό τους ανάλατο και δεν ήξεραν από θάλασσες. Κι όταν έστηνε το κουπί του στον τόπο τους και θυσίαζε στον Ποσειδώνα, θα γύριζε πίσω. Εκεί, στην Ιθάκη. Για «να βασιλέψει πια ειρηνικά».

Άφησε τις λέξεις να γεμίσουν τη σκέψη του παίρνοντας μορφή γλυκιά, μοναδική, τόσο όμορφη, που όμοιά της δεν είχε ξαναδεί. Λες κι ήθελαν να τις κοιτάξει στο φως του ήλιου της πατρίδας του πριν γείρει βουτώντας στα γαλάζια νερά της θάλασσας, για να τις πιστέψει επιτέλους.

Ο Οδυσσέας τέντωσε το στήθος στο δροσερό αεράκι του σουρούπου αγκαλιάζοντας με το βλέμμα τα αμπέλια, τις ελιές. Ανασαίνοντας τις μυρωδιές των βουνών και των περιβολιών της πατρίδας του. Και τότε ένιωσε κάτι που δεν το 'χε νιώσει ούτε στην πιο μεγάλη νίκη των Αχαιών στον πόλεμο. Ούτε όταν η Τροία έπεφτε απ' το δικό του σχέδιο. Ούτε στη σπηλιά της Καλυψώς, όταν εκείνη του υποσχόταν να τον κάνει αθάνατο. Για πρώτη φορά, ένιωσε ολότελα κι αληθινά ευτυχισμένος.

ΠΗΓΕΣ

Ομήρου Οδύσσεια (μετάφραση Ζήσιμου Σιδέρη), ΟΕΔΒ.

Ελληνική Μυθολογία, Εκδοτική Αθηνών (γενική εποπτεία Ι.Θ. Κακριδής), τόμος 5.